

บทที่ ๓

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา

การทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๓ เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคง ซึ่งกล่าวถึงนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ , นโยบายการทหาร กระทรวงกลาโหม , ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของไทยและได้ทบทวนเรื่องของ อาเซียนกับความมั่นคงในภูมิภาค กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกัมพูชาเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การปฏิบัติการพิเศษในพื้นที่ระวังป้องกันด้านกัมพูชา และนำไปวิเคราะห์ในบทที่ ๔ ต่อไป

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เป็นนโยบายระดับชาติที่มีเป้าหมายมุ่งสู่การสร้างสภาวะแวดล้อมที่สันติสุข มีภูมิคุ้มกันปัญหาต่างๆ ที่สามารถคัดกรองสิ่งที่เป็นคุณและโทษที่จะเข้ามากระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประชาชน รวมทั้งสามารถแก้ไขสาเหตุที่เป็นรากเหง้าของภัยคุกคาม เพื่อให้เกิดความมั่นคงที่ยั่งยืนและให้การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ให้ความสำคัญในการนำไปเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนงานและโครงการในขอบเขตภารกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสนองผลประโยชน์แห่งชาติในทิศทางที่สอดคล้องกันและเป็นเอกภาพ

สถานการณ์ความมั่นคงของโลกในห้วงที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งถือว่าการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น ได้ส่งผลให้สภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ เปลี่ยนแปลงจาก ระบบสองขั้วมหาอำนาจ เป็น ขั้วอำนาจเดียว ที่มีสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำและจากการเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจทางทหาร และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ สหรัฐฯ ใช้ศักยภาพดังกล่าวในการผลักดัน หรือกำหนดทิศทางของประเทศต่างๆ ในโลก ทั้งทางด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง จากการดำเนินการดังกล่าวก่อให้เกิดการรวมกลุ่มในการปกป้องผลประโยชน์ในกลุ่มของตน ทำให้โลกมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากระบบขั้วอำนาจเดียวไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้หันมาให้ความสนใจกับการพัฒนา และฟื้นฟูเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก มีธุรกรรมการค้าต่อค้าขายระหว่างกันอย่างกว้างขวางโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในด้านลัทธิแนวความคิด และอุดมการณ์เหมือนดังเช่นในอดีต ขณะเดียวกันมหาอำนาจตะวันตกนำโดย สหรัฐฯ พยายามผลักดันแนวความคิด การจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ซึ่งประกอบด้วย การปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย การเคารพในสิทธิมนุษยชน การเปิดการค้าเสรี และการรักษาสันติภาพให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับและสนองตอบต่อแนวความคิดดังกล่าว รวมทั้งยังได้พยายามสร้างกระแสกดดันโดยการกำหนดมาตรฐานแรงงาน มาตรฐานอุตสาหกรรม และ การรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติซึ่งประเทศกำลังพัฒนา ไม่สามารถปรับตัวตามได้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการแข่งขันทางการค้าเสรีปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดกระแสต่อต้านจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดปัญหาความตึงเครียดหรือการเผชิญหน้ากันขึ้นระหว่างกลุ่มประเทศทั้ง ๒ กลุ่ม ดังกล่าวได้ในอนาคต

สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงในระดับโลก ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น โลกใหม่กำลังเติบโตตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไม่มีการแบ่งแยกตามลัทธิการปกครองเช่นในอดีต การเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ทางการเมืองถูกแทนที่ด้วยความร่วมมือและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดทัศนคติ วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของพลเมืองในประเทศต่าง ๆ เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และหลากหลาย ทำให้เกิดการเลียนแบบ และพยายามสร้างความทันสมัยให้กับตนเองท่ามกลางค่านิยมที่เป็นสากลในเรื่องประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน การค้าเสรี และการรักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ในการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เครือข่ายข้ามชาติซึ่งได้แก่ องค์กรเอกชน สื่อมวลชน องค์กรประชาชน และบริษัทข้ามชาติเข้าไปมีบทบาทผลักดันให้แนวความคิดการจัดระเบียบโลกใหม่แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อความเป็นไปทางสังคมและการเมืองของประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นลักษณะการดำเนินกิจกรรมเพื่อการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การแสวงประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศ รวมถึง การแสวงหาทรัพยากรจากประเทศอื่นมาทดแทนทรัพยากรในประเทศของตนในรูปแบบของธุรกิจข้ามชาติเกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนและการขยายฐานการผลิตจากแหล่งหนึ่งไปอีกแหล่งหนึ่ง และในขณะเดียวกัน จะต้องพยายามแสวงหาทรัพยากร และนำกลับมาสู่ประเทศของตน เครื่องมือสำคัญที่จะเป็นสิ่งที่ชี้ขาดในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) กระบวนการการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งเงินทุน ซึ่งประเทศมหาอำนาจมีความได้เปรียบประเทศเล็ก ๆ ที่เป็นคู่แข่ง นอกจากนั้นรูปแบบในการแข่งขันยังแปรเปลี่ยนจากธุรกิจการผลิตจำนวนสินค้าและบริการธรรมดาเป็นธุรกิจทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และสารสนเทศ ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่

(innovation) ที่ประเทศมหาอำนาจนำเสนอเป็นผลิตภัณฑ์สู่ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามทางการค้ากับประเทศเล็ก ๆ อีกด้วย(กระทรวงกลาโหม, ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ, ๒๕๕๖)

๑. กรอบความคิดในการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

ในการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาตินี้เป็นการกำหนดนโยบายในระดับรัฐบาลโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่มีความสอดคล้องกับ กฎหมาย นโยบาย และสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของทหารไว้ในมาตรา ๑๗ ดังต่อไปนี้ “ มาตรา ๑๗ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ และต้องจัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็น และเพียงพอ เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและเพื่อการพัฒนาประเทศ ”

๑.๒ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของภัยคุกคามด้านการป้องกันประเทศ ในสถานการณ์ปัจจุบันยังไม่ปรากฏแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การใช้กำลังทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับความตึงเครียดของความขัดแย้งในภูมิภาคได้คลี่คลายลงเป็นลำดับและนำไปสู่บรรยากาศการสร้าง ความเข้าใจและพัฒนากระดับความสัมพันธ์อันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดต่อกัน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตในเชิงป้องกันมากขึ้น แม้จะมีความขัดแย้งอยู่บ้างแต่เป็นเพียงปรากฏการณ์ปกติที่ส่งผลกระทบระดับต่ำและค่อนข้างจำกัดเฉพาะพื้นที่ อย่างไรก็ตามความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขให้ยุติลงด้วยเวลาที่รวดเร็วและเหมาะสมแล้ว อาจขยายลุกลามจนถึงขั้นใช้กำลังทหารขนาดใหญ่ได้ ดังนั้นความเสี่ยงที่จะเกิดภัยคุกคามความมั่นคงด้านการทหารจึงยังคงมีโอกาสดังเกิดขึ้นได้

สำหรับพื้นที่ชายแดนซึ่งเคยเป็นพื้นที่ปิดนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปสู่พื้นที่เปิดกว้างเพื่อการติดต่อคมนาคม การค้า และการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดสภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนช่วยเหลือจากกองทัพ แต่เนื่องจากพื้นที่ชายแดนมีขอบเขตกว้างขวางและมีปัญหาเส้นเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจนอีกหลายพื้นที่ ประกอบกับมีปัจจัยจากสถานการณ์ในประเทศเพื่อนบ้านที่กระทบต่อชายแดน และพื้นที่น่านน้ำ จึงยังคงมี ปัญหาและผลกระทบความมั่นคงเกิดขึ้นและดำรงอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเฝ้าตรวจชายแดน การสกัดกั้นป้องกันการหลบหนีเข้าเมือง การขนยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย การรุกร้าของกองกำลังติดอาวุธขนาดเล็กกับบริเวณชายแดน การละเมิดน่านน้ำโดยเฉพาะจากการประมง

พิดกฎหมาย อาชญากรรม และการก่อการร้ายทางทะเล การละเมิดน่านฟ้าโดยเฉพาะการบินล้ำแดน การจารกรรมข้อมูลด้านการป้องกันประเทศด้วยเทคโนโลยีอากาศและอวกาศ และการก่อการร้ายต่ออากาศยานพาณิชย์ในขณะเดียวกันประเทศในภูมิภาคบางประเทศยังมุ่งสะสมอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง และบางประเทศได้พัฒนาขีดความสามารถของยุทธโศปกรณ์และเทคโนโลยีทางทหารอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ การเปลี่ยนแปลงของระบบความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ โครงสร้างระบบความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศภายใต้อิทธิพลทางเศรษฐกิจและทางทหารของประเทศอภิมหาอำนาจเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากประเทศในภูมิภาคต่างๆ ได้ร่วมมือกันรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและความมั่นคง อาทิ สหภาพยุโรป ประชาคมมุสลิม และจากการเพิ่มอิทธิพลของจีนในทิศทางที่อาจมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจใกล้ถึงจุดที่อาจเท่าเทียมกับอภิมหาอำนาจดังกล่าวได้ในทศวรรษนี้ ในขณะที่อินเดีย ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ต่างมีเป้าหมายเป็นผู้มีบทบาทนำในภูมิภาคเช่นกัน ระบบชั่วคราวเดียวจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปสู่ระบบหลายชั่วคราวได้ แม้ว่าความร่วมมือด้านความมั่นคงในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะมีวาระผลประโยชน์ซ่อนเร้นอยู่ก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ยังอยู่ในทิศทางของการสร้างดุลยภาพในทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง มากกว่าเป็นการเผชิญหน้า

๑.๔ การขยายตัวของความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค ในทศวรรษที่ผ่านมาสถานการณ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้พัฒนาสู่ทิศทางการมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน เพราะต่างเห็นความสำคัญของความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาที่แตกต่างกัน และเพิ่มพูนอำนาจการแข่งขันไปด้วยกัน จึงได้มีความพยายามที่จะสร้างกรอบความร่วมมือในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดความเข้าใจและไว้วางใจด้วยการใช้ปัญหาที่เผชิญร่วมกันเป็นตัวตั้งและช่วยเหลือกันในการร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหา การเรียนรู้พึ่งพากันโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยยึดโยงเพื่อทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน มีโครงการความร่วมมือด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน ทางด้านการพลังงาน การท่องเที่ยวและการคมนาคม โดยการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค เพื่อใช้เป็นเส้นทางติดต่อแลกเปลี่ยนด้านสินค้าและบริการ และการเดินทางข้ามแดนที่มีการผ่อนคลายเป็นพิเศษให้มีความสะดวกมากขึ้น

อย่างไรก็ตามในขณะที่มีการขยายตัวทางด้านการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การเตรียมความพร้อมภายในของไทยยังปรับไม่ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

โดยเฉพาะจุดอ่อนของระบบการเฝ้าตรวจชายแดน เอกภาพการปฏิบัติในพื้นที่และผลประโยชน์ ผิดกฎหมาย ประกอบกับยังมีปัญหาจากปัจจัยในประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดปัญหา การอพยพเข้ามาเพื่อหางานทำ การผลิตและลักลอบนำเข้ายาเสพติด การสู้รบพื้นที่ใกล้ชายแดน และผู้หลบหนีเข้าเมืองเพื่อเดินทางไปประเทศที่สาม รวมทั้งจุดอ่อนที่เป็นการเพิ่มความเสี่ยงด้าน ความมั่นคงในเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่รัฐและสังคมไทยโดยรวมยังขาดความ ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เข้าใจประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในมิติด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ทำให้ได้รับประโยชน์จากการขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านน้อยกว่าที่ควร

๑.๕ การเตรียมพร้อมแห่งชาติ สถานการณ์ภัยพิบัติอันเกิดจากสาธารณภัยและ ภัยความมั่นคง เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งมีระดับความรุนแรงเกินที่หน่วยงานเพียงหน่วย เดียวจะมีขีดความสามารถในการจัดการกับภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง โดย ที่การดำเนินงานเตรียมความพร้อมของชาติในปัจจุบันมีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการในการ ประสานและเชื่อมโยงแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติกับแผนป้องกันประเทศ ทำให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดกรอบที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน การขาดการกำหนดการบัญชาการที่มี เอกภาพ การขาดการฝึกซ้อม รวมทั้งการขาดการบูรณาการระบบสื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉิน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การบริหารจัดการด้านการเตรียมพร้อมแห่งชาติขาด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควรจะเป็น สภาพการณ์ข้างต้นจึงเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลให้ภัย พิบัติที่เกิดขึ้น ก่อความเสียหายอย่างกว้างขวางต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในชาติรวมทั้งความ มั่นคงของประเทศ

๒. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติดั้งเดิมปัจจุบันคือนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ เป็นนโยบายระดับชาติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินการด้านการรักษา ผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เป็น สาเหตุรากเหง้าของภัยคุกคาม มีการกำหนดค่านโยบายออกเป็น ๒ ระดับคือ ๑) นโยบายความมั่นคง เฉพาะหน้าที่มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้สังคมไทยผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ไปได้ โดยเกิดผล กระทบน้อยที่สุด และมุ่งเน้นให้ความสามัคคีของคนในชาติเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และ ๒) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติระยะ ๕ ปี ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นอย่าง เป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน อีกทั้งสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับประเทศไทยอย่างยั่งยืนโดยทั้ง นโยบายความมั่นคงเฉพาะหน้า และ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติระยะ ๕ ปี ได้กล่าวถึงความ เกี่ยวข้องในบทบาทและหน้าที่ของการป้องกันประเทศโดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ นโยบายความมั่นคงเฉพาะหน้า ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกองทัพที่ต้องดำเนินการคือ

นโยบายข้อ ๒.๑ “ยึดมั่นในหลักการเข้าใจ เข้าถึง และ พัฒนา เป็นแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยความรู้จริงในสาเหตุและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทุกมิติของปัญหาการใช้ความรุนแรง เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือ ร่วมใจของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าว ”

นโยบายข้อ ๒.๔ “กำหนดรูปแบบการจัดระบบรักษาความปลอดภัยใหม่ โดยให้มีการวางแผนร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนากลไกที่สามารถไว้วางใจร่วมกันได้ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ทั้งนี้มาตรการที่ใช้ต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันที่นำไปสู่การลดใช้อาวุธและกำลังทหารในพื้นที่ในที่สุด ”

๒.๒ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติระยะ ๕ ปี(พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกองทัพที่ต้องดำเนินการคือ

๒.๒.๑ นโยบายข้อ ๖ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชาติในการป้องกันประเทศให้มีความเข้มแข็ง และสามารถฉีกกำลังทุกภาคส่วนเป็นพลังเสริมภารกิจของกองทัพในการเผชิญกับภาวะภัยคุกคามด้านการป้องกันประเทศได้ทุกรูปแบบ รวมทั้งให้กองทัพมีบทบาทในการรักษาสันติภาพของโลกในกรอบของสหประชาชาติ เพื่อส่งเสริมเกียรติภูมิของประเทศไทยในประชาคมโลก โดยไม่ก่อผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคงภายในประเทศ ตลอดจนการร่วมบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งภายในประเทศและในภูมิภาคใกล้เคียง

๒.๒.๒ นโยบายข้อ ๗ พัฒนาศักยภาพการเตรียมพร้อมแห่งชาติ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของระบบการเตรียมความพร้อมแห่งชาติในทุกขั้นตอนของการเผชิญภัยพิบัติขนาดใหญ่ สามารถนำทรัพยากรและเครื่องมือจากทุกภาคส่วนมาใช้ในการบริหารเหตุการณ์ภายใต้ภาวะวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน

๒.๒.๓ นโยบายข้อ ๘ เสริมสร้างศักยภาพการจัดการปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกับปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและลดความเสี่ยง

จากภัยคุกคาม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการระวังป้องกันการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ

๒.๒.๔ นโยบายข้อ ๕ เสริมสร้างสถานะแวดล้อมที่สงบสันติในการอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค เพื่อให้เกิดสถานะแวดล้อมในเชิงสร้างสรรค์ของการอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาค บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเข้าใจและการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความร่วมมือที่จริงใจเป็นพลังการพัฒนาร่วมกันและเพิ่มภูมิคุ้มกันจากอิทธิพลภายนอกภูมิภาค(สภาพความมั่นคงแห่งชาติ , นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ , ๒๕๕๐)

๓. สถานะแวดล้อมและภัยคุกคามในปัจจุบัน

ภายหลังจากการยุติลงของสงครามเย็นพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในช่วงพุทธศักราช ๒๕๓๔ ที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านต่าง ๆ ทำให้สถานะแวดล้อมโลกยุคหลังสงครามเย็นมีความยุ่งยาก วุ่นวาย สลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความขัดแย้งรุนแรงแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้มิติของความมั่นคงมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสามารถสรุปได้สังเขป ดังนี้

๓.๑ สถานะแวดล้อมโลกกับการเปลี่ยนแปลง

๓.๑.๑ การไร้ขีดจำกัดในเรื่องของเวลา กับสถานที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเกิดของนวัตกรรมทางด้านโทรคมนาคมสื่อสารและข่าวสารสมัยใหม่ ทำให้โลกมีขนาดเล็กลงส่วนต่างๆ โดยเชื่อมต่อทำให้ข้อมูลข่าวสารสามารถไหลเวียนไปมายังส่วนต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

๓.๑.๒ การล้มล้างเส้นแบ่งเขตเดิมและการกำหนดเส้นแบ่งเขตใหม่ เมื่อความกระชับแน่นระหว่างเวลากับสถานที่เกิดขึ้น ข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนไปมาในโลกทำให้โลกเกิดความไม่มั่นคง เส้นหรือกรอบต่าง ๆ ที่ได้ถูกขีดเส้นไว้ตั้งแต่ในอดีต ได้ถูกตั้งคำถามและนำไปสู่การลากเส้นแบ่งใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มนาซีใหม่ (Neo Nazi) ที่กระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ ในโลก โดยใช้การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ให้การแบ่งแยกกลุ่มนาซีใหม่นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะคนที่อยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวกัน แต่่นวัตกรรมของเทคโนโลยีคมนาคมสื่อสาร ทำให้เกิดการขีดเส้นแบ่งใหม่ตามความชอบหรือความเชื่อในสิ่งเดียวกัน

๓.๑.๓ การคุกคามของกระแสดังกล่าวและการต่อต้าน จากการไร้ขีดจำกัดในเรื่องของระยะทางและเวลาได้ส่งผลให้ประเทศที่มีศักยภาพเหนือกว่าได้ดูดซับ ดักตวงทรัพยากรจากประเทศที่อ่อนแอกว่าได้อย่างง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น และสิ่งที่ตามมาที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงกับประเทศที่อ่อนแอกว่าคือ ความพยายามที่จะครอบงำอัตลักษณ์ด้วยการรุกรานทาง

วัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านจากกลุ่มทางสังคมในพื้นที่ เพื่อปกป้องวัฒนธรรมของตนเองไม่ให้ถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมของประเทศที่มีศักยภาพสูง

๓.๑.๔ การเกิดขึ้นของสังคมฐานความรู้และสารสนเทศ เมื่อข่าวสารข้อมูลไหลเวียนไปมาสะดวกในที่ต่าง ๆ ทำให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ กลายมาเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ใช้ตั้งแต่ตื่นนอน จนถึงนอนหลับ หรือข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ที่ดำเนินการ ส่งผลให้สารสนเทศและความรู้กลายมาเป็นสินทรัพย์ที่จำเป็นถึงแม้จะสัมผัสไม่ได้ก็ตาม

๓.๑.๕ เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลตามมาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งทางการเมือง การปกครอง หรือแม้กระทั่งความขัดแย้งทางสังคม และความขัดแย้งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เพราะปัญหาต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อน ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ โดยใช้แนวทางสมานฉันท์ ทำให้เกิดแนวทางที่เรียกว่าการเมืองภาคประชาชนตามมา

๓.๑.๖ การก่อการร้ายสากลและความเปราะบางทางการเมือง โดยการก่อการร้ายและการทำสงครามเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายถือได้ว่าเป็นวาระของโลก เพราะข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนไปมาอย่างรวดเร็วด้วยความรวดเร็วไม่ว่าผู้ส่งสาร และผู้รับสารจะอยู่ที่ใดในโลก ทำให้กลุ่มก่อการร้ายที่ใช้ความรุนแรงเป็นอาวุธ อาศัยช่องทางจากความก้าวหน้าในระบบโทรคมนาคมสื่อสารทำการเผยแพร่ความรุนแรงที่เกิดอย่างแพร่หลาย ได้ก่อให้เกิดหวาดกลัวในสังคมทั่วไป และรวมไปถึงการเคลื่อนไหวที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมไทย

๓.๑.๗ การเกิดขึ้นของทุนนิยมอิเล็กทรอนิกส์และความเปราะบางทางเศรษฐกิจ นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ต (Internet) ได้ส่งผลให้เกิดการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) ตามมา และอินเทอร์เน็ตยังก่อเกิดระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า “เศรษฐกิจใหม่” (New Economy) โดยในเศรษฐกิจใหม่นั้นผู้ค้าและผู้ซื้อสามารถทำธุรกรรมได้ตลอดเวลาหรือที่เรียกว่า สามารถขายของได้ ๒๔ ชั่วโมง ๗ วัน (๒๔/๗) และผู้ค้าสามารถกำหนดกลุ่มของลูกค้าเป้าหมายของตนเองได้ (Niche Market) ตามความเฉพาะของกลุ่มลูกค้าและความสามารถของผู้ค้าเอง นอกเหนือจากการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสถานะแวดล้อมและโครงสร้างทางสังคมแล้ว การเกิดขึ้นของทุนนิยมยังส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันที่รุนแรงตามกรอบแนวคิดของการค้าเสรี และนำไปสู่ความเปราะบางทางเศรษฐกิจตามมาอีกด้วย

แผนภาพที่ ๔ กรอบแนวคิดในการกำหนดนโยบายการป้องกันประเทศ

ในส่วนของประเทศไทย ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและได้กำหนดนโยบาย ความมั่นคงของประเทศไทยเพื่อเป็นกรอบแนวทางให้กับส่วนงานต่างๆ ได้นำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกัน โดย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือ สมช. ได้กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ โดยสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทัพและประเทศเพื่อนบ้านได้ดังนี้

๑. นำศักยภาพของกองทัพในยามปกติเข้ามาช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาติ และการพัฒนาประเทศ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชน และชุมชนพื้นที่ชายแดน

๒. จัดเตรียมและพัฒนากองทัพอย่างเป็นระบบ ทันสมัย มีโครงสร้างกำลังกองทัพที่เหมาะสมมีความพร้อมรบและมีขีดความสามารถที่จะทำการรบได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับของสถานการณ์ที่กระทบต่อผลประโยชน์ของชาติ

๓. พัฒนาศักยภาพของชาติในการป้องกันประเทศ ด้วยการผนึกกำลังจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ

๔. พัฒนาความร่วมมือทางทหาร และความเข้าใจอันดีกับกองทัพของประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มอาเซียนอย่างใกล้ชิดในทุกระดับบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน

โดยสอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศ รวมทั้ง สนับสนุนภารกิจในการรักษาสันติภาพในภูมิภาค และของโลกภายใต้กรอบของสหประชาชาติ

๕. ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหการก่อการร้ายทุกรูปแบบ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการที่ส่งผลถึงการแก้ไขปัญหที่สาเหตุหรือรากเหง้าของปัญหา และการจัดการกับขบวนการหรือกลุ่มบุคคลที่สนับสนุนการก่อการร้าย รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการเผชิญภาวะวิกฤติด้วยการผนึกกำลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้มีการประสานแผนและสนธิทรัพยากรของภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อให้มีขีดความสามารถในการเผชิญกับภาวะวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับนานาประเทศในการป้องกันและต่อต้านการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ โดยให้ความสำคัญในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในรูปทวิภาคี และพหุภาคี และเพิ่มระดับความร่วมมือทางด้านการข่าว และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การจัดตั้งช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน รวมทั้ง การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๗. ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชน ในการอนุรักษ์การใช้ และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

๘. มุ่งสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งจัดปัญหาข้อขัดแย้งและความหวาดระแวงให้ยุติลงในระดับท้องถิ่น โดยการพัฒนากลไกในระดับท้องถิ่น และระดับชาติให้สามารถดำเนินงานอย่างมีเอกภาพ และประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

๙. ดำเนินความสัมพันธ์กับนานาประเทศอย่างมีเอกภาพ ด้วยการประสานงานของส่วนราชการอย่างใกล้ชิด ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยให้กระทบต่อผลประโยชน์ของชาติน้อยที่สุดสนับสนุนให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติ และดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างรอบคอบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความสัมพันธ์กับทุกมหาอำนาจหลีกเลี่ยงการเข้าไปผูกพันกับมหาอำนาจใดอย่างเต็มตัว โดยเลือกโอกาส เวที และประเด็นในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของชาติ

๑๐. เพิ่มพลังอำนาจต่อรองด้านเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ โดยสร้างความแข็งแกร่ง และความร่วมมือในทุกด้านระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มอาเซียน ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กลุ่มประเทศมุสลิมและแอฟริกา (จีระนันท์ นันทขว้าง, ออนไลน์, ๒๕๕๔)

นโยบายการทหารกระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหม (Ministry of Defense) มีหน้าที่ป้องกันประเทศ เพิ่มขีดความสามารถ และรักษาผลประโยชน์ของชาติ สร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในกลุ่มอาเซียน และมิตรประเทศ เพื่อลดความหวาดระแวง สร้างสันติภาพ ให้มีความสำคัญในการตอบสนองนโยบายเร่งด่วนของคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของกระทรวงกลาโหม ตลอดจนภารกิจอื่นตามที่ได้รับมอบหมายเป็นการเฉพาะ และมีหน้าที่พิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ และทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการตามพระราชประสงค์ กระทรวงกลาโหมได้กำหนดนโยบายการทหารกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๔๑ – ๒๕๔๔ เพื่อให้ทุกส่วนราชการในกระทรวงนำไปปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

๑. นโยบายการใช้กำลังทหาร

- ๑.๑ การป้องกันประเทศจากภัยคุกคามภายนอก
- ๑.๒ การรักษาความมั่นคงภายใน
- ๑.๓ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ
- ๑.๔ การช่วยพัฒนาประเทศ การช่วยเหลือประชาชนและการบรรเทาสาธารณภัยของชาติ
- ๑.๕ การปฏิบัติการอื่นๆ ทางทหารที่มีใช้สงคราม

๒. นโยบายการจัดเตรียมและพัฒนากำลังทหารที่สำคัญ

๒.๑ การพัฒนาเสริมสร้างกำลังประจำการ และกำลังสำรอง จะต้องนำไปสู่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง และมีความทันสมัยในทุกด้าน สามารถปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่การปฏิบัติในสถานการณ์ของความขัดแย้งระดับต่ำไปจนถึงการปฏิบัติในสภาวะสงครามและการปฏิบัติอื่นๆที่มีใช้สงคราม

๒.๒ โครงสร้างกำลังกองทัพบก จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพเศรษฐกิจของประเทศ มีความกะทัดรัด ได้สมดุลระหว่างส่วนกำลังรบกับส่วนอื่น ๆ การจัดหน่วยมีความเหมาะสมกับภารกิจ และสภาพภูมิประเทศ และมีความอ่อนตัวต่อการนำไปใช้ในการกิจต่างๆ ที่มีความหลากหลายบนพื้นฐานของความประสานสอดคล้องทั้งในด้านพื้นที่ เวลา และความมุ่งหมายอีกทั้งจะต้องสามารถตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การป้องกันได้ในระดับหนึ่งด้วย

๒.๓ ความพร้อมรบที่ต้องการ หมายถึง ความพร้อมรบด้านกำลังพล ด้านยุทธโศปกรณ์ ด้านการฝึกศึกษา และด้านแผนการปฏิบัติ

๒.๔ ความต่อเนื่องในการรบ

๒.๔.๑ ดำรงขีดความสามารถของกองทัพ ในการทดแทนการสูญเสียทั้งด้านกำลังพล และยุทธโศปกรณ์ได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยามปกติ บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และการร่วมมือกับมิตรประเทศ

๒.๔.๒ สามารถขยายกำลังได้ตามขั้นตอนการปฏิบัติของแผนป้องกันประเทศ

๒.๔.๓ จัดให้มีการร่วมมือ และความตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารตั้งแต่ยามปกติ

๒.๔.๔ ระบบกำลังสำรอง และระบบการระดมสรรพกำลังด้านยุทธโศปกรณ์ ต้องสามารถหวังผลในการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง และสามารถทดสอบแผนการปฏิบัติในยามปกติได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒.๔.๕ ดำเนินการวิจัย และพัฒนาการทหาร ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางทหารทั้งในเรื่องหลักการ และยุทธโศปกรณ์ โดยมุ่งเน้นการวิจัยฯ เพื่อการพึ่งตนเองและสามารถนำไปสู่การผลิตขึ้นใช้เองร่วมกันทุกเหล่าทัพ โดยสอดคล้องกับการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมป้องกันประเทศตามขอบเขตของอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

๒.๕ ความทันสมัย

๒.๕.๑ กำหนดให้แผนงาน – โครงการ ที่เกี่ยวกับการพัฒนากองทัพ เพื่อสงครามสมัยใหม่เป็นแผนงาน – โครงการ ที่มีความเร่งด่วนสูง โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับสงครามสารสนเทศ สงครามอิเล็กทรอนิกส์ การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ

๒.๕.๒ จัดให้มีระบบควบคุม บังคับบัญชา การสื่อสาร และการข่าวกรอง รวมทั้งระบบการเฝ้าตรวจ และระบบการแจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถเชื่อมระบบได้ในลักษณะเครือข่ายกองทัพไทยด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีอื่น ๆ ทางทหารที่มีความเหมาะสม

๒.๕.๓ พัฒนาขีดความสามารถของกองทัพอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อนำไปสู่กองทัพที่มีความทันสมัยสำหรับสงครามสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องหลักนิยมการฝึกสถานะผู้นำหน่วย การจัดหน่วยยุทธโศปกรณ์ และกำลังพลที่มีคุณภาพ

๒.๕.๔ พิจารณาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการบริหารงานของกองทัพยามปกติให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๒.๕.๕ พัฒนาการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการทหาร อาทิ การใช้ประโยชน์จากภาพถ่ายดาวเทียม และระบบสื่อสาร

ดาวเทียมทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวให้อยู่บนพื้นฐานของการมีขีดความสามารถพึ่งตนเองได้
 อย่างเป็นขั้นตอน(กระทรวงกลาโหม, ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ, ๒๕๕๖ : ๒๕)

๓. นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ปีพ.ศ.๒๕๕๕

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในปีพ.ศ.๒๕๕๕ พลอากาศเอกสุกำพล สุวรรณ-
 ทัด ได้กำหนดนโยบายเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารราชการโดยแบ่งเป็นนโยบายทั่วไป
 และนโยบายเฉพาะดังนี้

๓.๑ นโยบายทั่วไป

๓.๑.๑ การปฏิบัติราชการให้ยึดถือกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ
 และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง นโยบายและมติคณะรัฐมนตรี การสั่งการของนายกรัฐมนตรี มติสภากลาโหม
 ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ แผนแม่บท การปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม แผนพัฒนา
 ขีดความสามารถของกระทรวงกลาโหม รวมทั้งแผนแม่บทหรือแผนหลักในการดำเนินการด้าน
 ต่างๆ โดยปรับปรุงให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการกิจและสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ

๓.๑.๒ พิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสมเกียรติ ทั้งใน
 ฐานะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศและทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย เพื่อให้
 สถาบันพระมหากษัตริย์ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจที่มั่นคงและยั่งยืนของประชาชนชาวไทย และเป็น
 สถาบันหลักที่สำคัญยิ่งของประเทศ โดยจะต้องดำเนินการและปฏิบัติงานร่วมกับส่วนราชการ
 ต่างๆ อย่างเต็มความสามารถรวมทั้งให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและเผยแพร่โครงการอัน
 เนื่องมาจากพระราชดำริ

๓.๑.๓ พัฒนาความร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในกลุ่ม
 อาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี เพื่อจัด
 ระเบียบสถานะแวดล้อม ด้านความมั่นคง สร้างความไว้วางใจ สร้างสันติภาพ เสถียรภาพ ความ
 มั่นคง ความมั่งคั่ง ความก้าวหน้า และความสงบสุขร่วมกัน และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการนำไปสู่
 การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ รวมทั้งสนับสนุนภารกิจเพื่อสันติภาพ การ
 ปฏิบัติการเพื่อนมนุษย์ธรรม และส่งเสริมบทบาทในการรักษาสันติภาพภายใต้กรอบของ
 สหประชาชาติ และผลประ โยชน์แห่งชาติเป็นหลัก

๓.๑.๔ เสริมสร้างศักยภาพกองทัพบกและระบบการป้องกันประเทศให้มีความ
 พร้อมในการพิทักษ์รักษาเอกราช อธิปไตย ความมั่นคง และผลประ โยชน์แห่งชาติ โดยใช้การ
 ปฏิบัติการในลักษณะการบูรณาการเป็นหลัก และให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการข่าวกรองให้
 สามารถตอบสนองภารกิจของกองทัพบกได้ในทุกระดับ พัฒนาการส่งกำลังบำรุงร่วม โดยใช้
 ประโยชน์จากงานมาตรฐานยุทธโธปกรณ์ทางทหาร และศักยภาพต่าง ๆ ที่แต่ละเหล่าทัพมีอยู่

พัฒนาการระดมสรรพกำลังเพื่อการทหารให้สามารถขยายกำลังและปฏิบัติการได้อย่างต่อเนื่อง มีการสำรองอาวุธยุทโธปกรณ์และพลังงานเพื่อความมั่นคง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสงครามห้ำหั่นทหารผ่านศึกและครอบครัว เพื่อตอบแทนคุณความดี และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับกำลังพล ที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศ

๓.๑.๕ พัฒนากิจการอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยบูรณาการขีดความสามารถของภาครัฐและเอกชนรวมทั้งใช้ประโยชน์จากความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองในการผลิตอาวุธ ยุทโธปกรณ์ พัฒนากิจการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการป้องกันประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศในภูมิภาค สามารถสนับสนุนการพึ่งพาตนเองของอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และกิจการอวกาศ โดยเน้นให้เกิดการบูรณาการ ความเป็นมาตรฐาน และความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในกระทรวงกลาโหม

๓.๑.๖ พัฒนาการฝึกกำลังกับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อการป้องกันประเทศ ด้วยการนำพลังอำนาจแห่งชาติทุกด้านมาใช้สนับสนุนการปฏิบัติการกิจเพื่อความมั่นคงร่วมกับกระทรวงกลาโหม โดยในยามปกติกระทรวงกลาโหมจะต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศ ด้วยการพัฒนาพลังอำนาจแห่งชาติทุกด้าน โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยเฉพาะการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ของคนในชาติและฟื้นฟูประชาธิปไตย การสนับสนุนการแก้ไขและป้องกันปัญหาอาชญากรรม และการเร่งนำสันติสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนกลับมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งสนับสนุนการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ การพัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคง การช่วยเหลือประชาชน การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาภัยพิบัติ โดยเฉพาะอุทกภัย การร่วมจัดการกับปัญหาการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติต่าง ๆ ได้แก่ ยาเสพติด ผู้หลบหนีเข้าเมือง แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย การค้าสิ่งของผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ โจรสลัด และภัยจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

๓.๒ นโยบายเฉพาะ

๓.๒.๑ กองทัพต้องมีโครงสร้างที่เหมาะสม กะทัดรัด ทันสมัย มีความสมดุลระหว่างหน่วยปฏิบัติกับหน่วยควบคุมบังคับบัญชา พร้อมรองรับภารกิจและสภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยการขยายหน่วยหรือจัดตั้งหน่วยใหม่จะต้องมีเหตุผลรองรับชัดเจน

๓.๒.๒ พัฒนางานด้านการกำลังพล ให้สอดคล้องกับโครงสร้างกองทัพและสามารถตอบสนองการปฏิบัติการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการ

พัฒนาระบบข้าราชการพลเรือนกลาโหม ให้สามารถนำมาใช้ในกระทรวงกลาโหม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ

๓.๒.๓ พัฒนาการฝึกพร้อมระหว่างเหล่าทัพ และการฝึกพร้อม / ผสม กับมิตรประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน สามารถนำไปปฏิบัติได้ และมีความสมจริง รวมทั้งให้เพิ่มเติมการฝึกที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติการกิจอื่นๆ ของทหาร เช่น การฝึกบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น

๓.๒.๔ จัดให้มีพื้นที่ฝึกของแต่ละเหล่าทัพ และพื้นที่ฝึกพร้อมระหว่างเหล่าทัพที่เหมาะสม โดยพื้นที่ฝึกดังกล่าว จะต้องมีการในการป้องกันการบุกรุก ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่ฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๒.๕ ปรับปรุงการศึกษาของกองทัพในแต่ละระดับให้มีหลักสูตรที่สามารถพัฒนาบุคลากรที่เข้ารับการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดอย่างแท้จริง โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับยุทธศาสตร์ที่มีบุคลากรระดับสูงเข้ารับการศึกษาเป็นลำดับแรก

๔. แนวทางการดำเนินการด้านการทหารในปัจจุบัน

สำหรับแนวทางดำเนินการด้านการทหารในโลกปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากนับตั้งแต่แนวความคิด การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีทางการทหาร ซึ่งประกอบด้วย

๔.๑ การปฏิวัติในกิจการทหาร (Revolution Affairs : RMA) หมายถึง การใช้ประโยชน์จากพัฒนาการใหม่ ๆ ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เพิ่มขีดความสามารถในการค้นหาตรวจพบกำหนดที่ตั้ง และติดตามการเคลื่อนไหวของเป้าหมายทางทหารได้อย่างถูกต้องตามเวลาจริง ทำให้สามารถเห็นภาพสนามรบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น วิวัฒนาการของระบบอาวุธพิสัยไกลที่มีระบบนำวิถี ซึ่งมีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพสูง มีความหลากหลายในการเลือกใช้อำนาจการยุทธที่กระทำได้ตามเวลาจริงตลอดพื้นที่การรบและจากระยะไกล ระบบคอมพิวเตอร์ที่ช่วยให้การปฏิบัติด้านธุรการและการส่งกำลังบำรุงเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีในการเคลื่อนที่ และขนส่งที่เพิ่มระยะปฏิบัติให้ไกลขึ้น และถูกตรวจพบได้ยากขึ้น และยังมีการค้นคว้าวิจัยโครงการใหม่ ๆ อย่างไม่จบสิ้น อาทิ โครงการป้องกันขีปนาวุธพิสัยไกล อาวุธอวกาศ ขีปนาวุธความเร็วเหนือเสียง เป็นต้น ซึ่งวิวัฒนาการดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นโดยทั่วไปว่าในปัจจุบัน และอนาคต ปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำสงครามให้ได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาดในระยะเวลาสั้น คือ การครอบครองเทคโนโลยีทางการทหารที่เหนือกว่า

๔.๒ แนวความคิดการบริหารจัดการกองทัพในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับแนวความคิดดังกล่าวนี้มีสหรัฐฯ เป็นต้นแบบเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์จากการปฏิวัติใน

กิจการทหารโดยนำเทคโนโลยีทางยุทธโศปกรณ์ สมัยใหม่มาประกอบกับระบบการบริหารจัดการทางทหารในรูปแบบใหม่ จัดรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางการทหารให้มีความได้เปรียบคู่สงคราม เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการรบและการป้องกัน

๔.๓ การปฏิบัติการยุทธร่วม (Joint Operation) ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการปฏิบัติการทางทหารในสงครามอ่าวครั้งที่สอง ในปี ๒๕๔๖ ได้แก่ การผสมผสานการปฏิบัติการร่วมกันของหน่วยทหาร และเหล่าทัพต่าง ๆ (integrating services) รวมทั้งการลงทุนอย่างสูงในระบบการควบคุม การบังคับบัญชา การติดต่อสื่อสาร คอมพิวเตอร์ การข่าวกรอง การเฝ้าตรวจ และการลาดตระเวน (command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance : C^๔ISR) ซึ่งได้ช่วยลดช่องว่างในการปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกในการยุทธร่วมให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนั้นถึงแม้ยุทธโศปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติการรบในสงครามครั้งนี้ จะไม่แตกต่างจากสงครามอ่าวในครั้งแรกเท่าใดนัก แต่สิ่งที่ทำให้สงครามครั้งนี้แตกต่างจากสงครามในอดีต ได้แก่ แนวคิดในการทำสงคราม (mindset) ของผู้บังคับหน่วยทหารที่พร้อมจะใช้ขีดความสามารถที่เหมาะสมของเหล่าทัพต่าง ๆ มาผสมผสานกันในการทำการรบเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด การควบคุมบังคับบัญชาการปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสนามรบ รวมทั้งเน้นการวางแผนล่วงหน้าไปในอนาคตเพื่อเตรียมการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ทั้งนี้การผสมผสานกลมกลืนของการปฏิบัติการยุทธร่วมข้างต้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติการทางทหารในอนาคต โดยกองทัพที่สามารถนำขีดความสามารถและคุณลักษณะที่เด่นของหน่วยทหารต่าง ๆ มาบูรณาการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการรบ ก็จะเป็นผู้ได้รับชัยชนะในการทำสงคราม

๔.๔ การปฏิบัติการทางทหารที่ไม่ใช่สงคราม (Military Operations Other Than War : MOOTW) เป็นการดำเนินการทางทหาร เพื่อจัดสถานะแวดล้อมให้มีความมั่นคง เกิดเสถียรภาพ และเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจแห่งชาติในด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง กิจกรรมที่กระทำมิได้หลายรูปแบบ เช่น การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่าง ๆ การบรรเทาภัยพิบัติ และช่วยเหลือประชาชน การพัฒนาประเทศ การรักษาและฟื้นฟูสภาวะแวดล้อม การดำเนินการในกิจกรรมการสร้างผลผลิตให้แก่ชาติ และการให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ ในการดำเนินกิจกรรมทางทหารต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นการนำศักยภาพของกำลังทหารมาใช้ประโยชน์ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะปกติรวมทั้ง เป็นการพัฒนากำลังทหารให้เกิดความพร้อมในการปฏิบัติการ และให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย

ภายหลังยุคสงครามเย็น ปัญหาความขัดแย้งพื้นฐานที่เคยถูกคบบังไว้ เช่น ปัญหาเขตแดน เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อ รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการจัดสรรทรัพยากร และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกลับประทุขยายตัวขึ้น จนเกิดเป็นความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังในลักษณะสงครามจำกัดและ / หรือเกิดเป็นสงครามกลางเมืองมากขึ้น รวมถึงการก่อการร้ายและการจลาจลมีอยู่กระจัดกระจายในหลายพื้นที่ ซึ่งล้วนแล้วแต่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งแม้ในขณะนี้จะยังไม่มีเหตุการณ์รุนแรง แต่ก็มีความเปราะบาง และเป็นจุดต่อแหลมที่อาจประทุขึ้นได้ตลอดเวลา การก่อการร้ายยังคงทวีความรุนแรงทุกชั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุสำคัญที่เกิดจากความขัดแย้งด้านเชื้อชาติและศาสนา ความขัดแย้งภายใน และระหว่างประเทศ กระแสการต่อต้านการจัดระเบียบโลกใหม่ และความขัดแย้งด้านแนวความคิดทางการเมือง และการปกครองแนวนิยมของการเกิดสถานการณ์ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเป้าหมายที่เป็นแหล่งผลประโยชน์ หรือสถานที่สำคัญของสหรัฐฯ และพันธมิตรเป็นหลักกับมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการนำอาวุธที่ทันสมัย มีอำนาจทำลายล้างสูงมาใช้ได้แก่อาวุธนิวเคลียร์ อาวุธเคมี และอาวุธชีวภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถกำหนดรูปแบบที่ชัดเจนได้ว่าจะใช้อาวุธประเภทใด ในเวลา และสถานที่ใด อีกทั้งมักจะมีการวางแผนที่สลับซับซ้อนกันมากยิ่งขึ้น ประกอบกับมีความพยายามนำแนวความคิดทางศาสนาเข้ามาเชื่อมโยง จึงส่งผลให้การก่อการร้ายขยายวงกว้าง และมีเครือข่ายมากยิ่งขึ้น จนสามารถขยายตัวเป็นสงครามระหว่างประเทศได้ในอนาคตตัวอย่าง ที่เห็นชัดมากที่สุดตัวอย่างหนึ่งคือ สถานการณ์การก่อวินาศกรรมในสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นการเลือกทำลายสถานที่สำคัญของสหรัฐฯ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกายของมนุษย์เป็นจำนวนมาก และต่อมาได้ขยายผลจนกลายเป็นสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในประเทศอัฟกานิสถาน โดยมีการนำแนวความคิดทางศาสนา และสร้างกระแสต่อต้านแนวความคิดของฝ่ายตะวันตกมาใช้ อย่างเห็นได้ชัด(ธีระนันท์ นันทขว้าง, ออนไลน์, ๒๕๕๔)

ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ

การกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจกรรมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงของประเทศ และความมั่นใจในการดำรงชีวิตโดยปกติสุขของชนในชาติ พึงจะต้องมีการกำหนด วัตถุประสงค์ในการป้องกันประเทศให้มีความชัดเจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ทั้งยังต้องมีการกำหนดกรอบแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ใน

การปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้หน่วยปฏิบัติสามารถยึดถือเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินกิจกรรมป้องกันประเทศ และรักษาความมั่นคงในชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

๑. วัตถุประสงค์ในการป้องกันประเทศ

สถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป จากการสิ้นสุดของสงครามเย็น การเปลี่ยนจากระบบสองขั้วอำนาจมาเป็นขั้วอำนาจเดียวโดยมีสหรัฐฯ เป็นอภิมหาอำนาจทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการทหาร ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเริ่มผลักดันให้เกิดระบบหลายขั้วอำนาจ เพื่อถ่วงดุลและคานอำนาจของสหรัฐฯ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของนานาประเทศ โดยเฉพาะด้านการค้า การลงทุน และการติดต่อสื่อสาร ทำให้โอกาสที่จะเกิดภัยคุกคามขนาดใหญ่ในภูมิภาคในห้วงเวลา ๑๐ ปี ข้างหน้าเป็นไปได้น้อย แต่ภัยคุกคามด้านความมั่นคงอื่น ๆ ยังคงมีอยู่ เช่น การค้นคว้าพัฒนาอาวุธทำลายล้างสูง ภัยจากความขัดแย้งตามแนวชายแดน การลักลอบค้ายาเสพติด การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ การก่อการร้ายข้ามชาติ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากองทัพจะต้องปรับยุทธศาสตร์เพื่อให้สามารถสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศและองค์กรต่าง ๆ ในโลก โดยเฉพาะในภูมิภาค เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร รักษาความเป็นกลาง ลดเงื่อนไขและโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งยังต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะสามารถสนธิกำลังคนและทรัพยากรอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันประเทศจากภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่มีหลากหลายรูปแบบ พร้อมกับจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อจัดเตรียมกำลัง เสริมสร้างพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรทางทหารทั้งหมดให้สามารถพึ่งตนเองได้ และมีความพร้อมในการใช้กำลังเพื่อการป้องปราม ปัญหา และยุติความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นโดยที่ฝ่ายเราเป็นฝ่ายได้เปรียบและมุ่งให้พื้นที่การรบแตกหักอยู่บริเวณแนวชายแดน เมื่อความขัดแย้งขยายตัวเป็นการใช้กำลังขนาดใหญ่ เพื่อให้กองทัพมียุทธศาสตร์ และโครงสร้างที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต สามารถปฏิบัติตามภารกิจด้านความมั่นคงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติไว้ให้ได้อย่างมั่นคงถาวร

จากการพิจารณาแนวโน้มภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ บทบาทหน้าที่ของทหารตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ. จัดระเบียบราชการการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๓ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล โดยนโยบายของกระทรวงกลาโหมสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการป้องกันประเทศ ได้ดังนี้

๑. เพื่อป้องกันและรักษาเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของชาติ จากการรุกรานด้วยกำลัง

๒. เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

๓. เพื่อปกป้อง เทิดทูน และพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และกษปครอง
ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. เพื่อพัฒนาประเทศ และช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนการแก้ปัญหาของ
ชาติ

๕. เพื่อเสริมความมั่นคง และรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณพื้นที่ชายแดน และ
พื้นที่ภายในประเทศ

๖. เพื่อขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศ
ในภูมิภาคอื่น ๆ

๗. เพื่อสนับสนุนภารกิจการรักษาสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ

๒. แนวความคิดทางยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ

เพื่อให้ กระทรวงกลาโหม มีความพร้อมและสามารถที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุ
วัตถุประสงค์ในการป้องกันประเทศที่กำหนดไว้ได้ จึงกำหนดแนวความคิดทางยุทธศาสตร์เพื่อ
รองรับ การดำเนินการดังนี้

๒.๑ การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง (Security Cooperation)

การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง หมายถึง การพิจารณาใช้ทรัพยากรทาง
ทหารในการสนับสนุนรัฐบาล โดยสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และ
ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร
รักษาความเป็นกลาง ลดเงื่อนไขและลดโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง รวมทั้งป้องกันมิให้ความ
ขัดแย้งขยายขอบเขตออกไปนอกเหนือการควบคุม โดยยึดมั่นในหลักการแนวความคิดเชิงป้องกัน
(Preventive) ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในเชิงรุกก่อนที่ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นและหากความขัดแย้ง
เกิดขึ้นและก็สามารถควบคุมได้ทันเวลา โดยมาตรการดังกล่าวจะต้อง อยู่บนพื้นฐานของความมี
เกียรติและศักดิ์ศรีในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ รวมทั้งผลประโยชน์ที่ประเทศพึงจะได้รับ

ความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง ขึ้นอยู่กับนโยบาย
ต่างประเทศของรัฐบาล ในการประสานประโยชน์ร่วมกับประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลประโยชน์
ร่วมกัน โดยปราศจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ กองทัพเป็นเครื่องมือประการหนึ่ง
ของประเทศในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยการดำเนินกิจกรรมทางทหาร ซึ่ง
ประกอบด้วยการทูตโดยฝ่ายทหาร (defence diplomacy) ได้แก่ การพบปะหารือและการ
แลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทางทหาร การดำเนินการของผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร รวมทั้งการพัฒนา
สัมพันธระหว่างหน่วยทหารอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาพื้นที่ข้ามชายแดน (cross – border
development) เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมร่วมกันของประเทศที่มีเขตแดนติดต่อกันทำให้

สามารถลดเงื่อนไขของปัญหาที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจได้ และการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (peace operations) ในภูมิภาคต่าง ๆ ภายใต้กรอบสหประชาชาติ องค์การเพื่อสันติภาพ และกลุ่มประเทศมหาอำนาจบนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาสันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก โดยมีมาตรการในการดำเนินการดังนี้

๑. เสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ

๒. ดำเนินงานการทูตโดยฝ่ายทหาร (defence diplomacy)

๓. พัฒนาความร่วมมือกับกระทรวงกลาโหมประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ในการคุ้มครอง และรักษาผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกัน

๔. ร่วมมือกับมิตรประเทศในการแลกเปลี่ยนข่าวกรองเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มก่ออาชญากรรมข้ามชาติ และทำความเข้าใจกับประเทศที่ให้การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายเพื่อให้ลงหรือยุติการช่วยเหลือ

๕. เตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติการกิจเพื่อรักษาสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติองค์การเพื่อสันติภาพ และกลุ่มประเทศมหาอำนาจบนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ

๖. ขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน และดำเนินการไม่ให้กลุ่มบุคคลใด เข้ามาใช้พื้นที่ประเทศไทยในการสร้างปัญหาให้กับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๒ การผนึกกำลังป้องกันประเทศ (United Defence)

การผนึกกำลังป้องกันประเทศ หมายถึง การนำทรัพยากรที่เป็นพลังอำนาจของชาติทุกประเภท ในทุกมิติทั้งด้าน การทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาบูรณาการอย่างมีระเบียบและแผนและเป็นระบบตั้งแต่ยามปกติ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดของชาติ รวมทั้ง ชดเชยอำนาจกำลังรบของกองทัพที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการเตรียมการและกระทำอย่างต่อเนื่องทั้งในยามปกติและยามสงคราม

ความสำเร็จของการผนึกกำลังป้องกันประเทศ ขึ้นอยู่กับการเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ของรัฐบาล ตลอดจน การวางแผนและเตรียมการในการบูรณาการ พลังอำนาจของชาติด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดศักยภาพในการป้องกันประเทศสูงสุดตั้งแต่ยามปกติ โดยทุกส่วนของสังคมยอมรับ และเห็นด้วยกับบทบาท และหน้าที่ของตนตามที่กำหนด และกฎหมายรองรับที่ชัดเจน ในส่วนของกองทัพในยามปกติจะเข้าไปมีส่วนร่วม ในการพัฒนาประเทศและ

ช่วยเหลือประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ในกรอบของการปฏิบัติการทางทหารที่ไม่ใช่สงคราม เพื่อสร้างความสงบและความมีเสถียรภาพให้แก่สังคมไทย รวมทั้งสร้างความมั่นคงของมนุษย์ (human security) ในภาพรวม ในยามสงครามกองทัพจะมีบทบาทนำไปการป้องกันประเทศร่วมกับพลังอำนาจของชาติด้านอื่น ๆ ตามแผนที่กำหนด โดยกองทัพจะต้องมีศักยภาพ และขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วม ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จของแนวความคิดนี้ คือ ความสามัคคีของคนในชาติจากการมีศูนย์รวมจิตใจเดียวกันซึ่งกองทัพสามารถสนับสนุนการดำเนินการนี้ได้โดยการถวายความจงรักภักดี ปกป้อง เทิดทูน และพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และการสนับสนุนการปลูกฝังประชาชนให้มีจิตสำนึกดังกล่าวนี้นี้ด้วย ซึ่งการฝึกกำลังป้องกันประเทศมีมาตรการในการดำเนินการดังนี้

๑. สนธิกำลังคนและทรัพยากรของประเทศอย่างมีแบบแผนเป็นระบบเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคาม และปลูกฝังแนวความคิดให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการป้องกันผืนแผ่นดิน

๒. การพัฒนาและเสริมสร้างระบบงานในพื้นที่ส่วนหลักให้มีประสิทธิภาพ

๓. คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ โดยการพัฒนาระบบการเฝ้าตรวจและแจ้งเตือนการคุกคามผลประโยชน์แห่งชาติให้มีประสิทธิภาพ การปราบปรามการกระทำผิดต่าง ๆ ตามกฎหมายที่มอบอำนาจให้ การปราบปรามการกระทำเชิงโจรสลัด รวมทั้งคุ้มครองและรักษาเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ

๔. การต่อต้านการก่อการร้ายทั้งที่เป็นผลประโยชน์ของต่างชาติในประเทศไทยและอื่น ๆ ให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด

๕. สนับสนุนรัฐบาลในการปลูกฝังให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๖. ถวายความปลอดภัยและถวายพระเกียรติองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ อย่างเข้มแข็งและสง่างาม

๗. สนับสนุนพระราชกรณียกิจ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนับสนุนรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบรรเทาสาธารณภัยและภัยพิบัติ ต่าง ๆ

๘. สนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเสพติด และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

๕. จัดเตรียมกำลังและยุทธโศปกรณ์เพิ่มเติมให้พร้อมสนับสนุนการปฏิบัติการ เมื่อได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

๒.๓ การป้องกันเชิงรุก (Active Defence)

การป้องกันเชิงรุก หมายถึงการจัดเตรียมกำลัง เสริมสร้าง พัฒนา และบริหารจัดการทรัพยากรทางทหารทั้งหมดให้กองทัพสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความพร้อมในการใช้กำลังเพื่อการป้องปรามการแก้ไขและยุติความขัดแย้งโดยที่ฝ่ายเราเป็นฝ่ายได้เปรียบ โดยมุ่งเน้นมาตรการด้านการข่าวอย่างต่อเนื่องและเชิงลึกในทุกสถานการณ์ มีระบบแจ้งเตือนและเฝ้าตรวจที่มีประสิทธิภาพ พร้อมรับสถานการณ์ทั้งในยามปกติ และยามสงคราม สามารถปฏิบัติการรบได้หนึ่งด้าน และป้องกันอีกหนึ่งด้านในเวลาเดียวกันการปฏิบัติการทางทหารต้องใช้การปฏิบัติในลักษณะของการรวบรวมเป็นหลัก โดยยึดมั่นในหลักการ การมีกำลังรบเพื่อป้องกันตนเอง และมุ่งความพยายามให้พื้นที่การรบแตกหักอยู่บริเวณแนวชายแดน และใช้หน่วยที่มีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่ที่จัดเตรียมไว้เข้าคลี่คลายสถานการณ์ในขั้นต้น พร้อมขยายกำลังได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ความสำเร็จของการป้องกันเชิงรุกขึ้นอยู่กับการวางแผนในการเสริมสร้างการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของกำลังพล ยุทธโศปกรณ์ และการบริหารจัดการให้มีความพร้อมทั้งในเรื่องของแนวความคิด หลักนิยม ขนาดของกำลัง การจัดหน่วย และยุทธโศปกรณ์ ความทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักในการใช้กำลังเพื่อการป้องปราม และหากเกิดปัญหาความขัดแย้งถึงขั้นต้องใช้กำลัง จะต้องปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว และสามารถยุติการรบได้ในลักษณะที่ฝ่ายเราเป็นฝ่ายได้เปรียบในการเจรจาต่อรอง ทั้งจะต้องมีมาตรการระวังป้องกัน มาตรการด้านการข่าวเชิงลึก มาตรการแจ้งเตือน และเฝ้าตรวจที่มีประสิทธิภาพ การฝึก การศึกษา และการฝึกปฏิบัติการในพื้นที่จริง รวมทั้งมาตรการการขยายกำลังได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ทั้งนี้จะต้องยึดมั่นและถือปฏิบัติในหลักการของการมีกำลังรบ เพื่อการป้องกันตนเอง มีความสามารถปฏิบัติการรบได้หนึ่งด้านพร้อมกับป้องกันได้อีกหนึ่งด้าน โดยการปฏิบัติการมุ่งสร้างความพยายามให้พื้นที่การรบแตกหัก อยู่บริเวณแนวชายแดน สำหรับกรณีเกิดความขัดแย้งที่มีแนวโน้มจะขยายความรุนแรงไปสู่การใช้กำลังทหารขนาดใหญ่ การปฏิบัติการทางทหารต้องใช้การปฏิบัติในลักษณะของการรวบรวมเป็นหลัก และต้องจัดให้มีระบบบัญชาการและควบคุมการปฏิบัติการร่วม ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อยุติปัญหา และข้อขัดแย้งในขั้นต้นในห้วงเวลาก่อนหรือระหว่างปฏิบัติการรบ จะต้องมีการพัฒนาสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน มิตรประเทศ และประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวร่วมทางความคิดในการเจรจาเพื่อยุติความรุนแรง ลดความหวาดระแวง และสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังจะต้องพัฒนาศักยภาพของกองทัพให้มีความพร้อมในการปฏิบัติการเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งชาติ รักษา

ผลประโยชน์แห่งชาติ การพัฒนาประเทศการสร้างความสมานฉันท์ประเทศ ตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล และสังคม ซึ่งการป้องกันเชิงรุกมีมาตรการในการดำเนินการดังนี้

๑. เตรียมกำลัง และใช้กำลังเพื่อการป้องกัน โดยเน้นการปฏิบัติในลักษณะของการรวบรวมเป็นหลัก

๒. ใช้หน่วยที่มีความพร้อมมีขนาดเหมาะสมซึ่งเตรียมไว้ในแต่ละพื้นที่เข้าแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ยุติโดยเร็ว ซึ่งในผลลัพธ์สุดท้ายของการปฏิบัติ จะต้องทำให้ฝ่ายเราเป็นฝ่ายได้เปรียบ

๓. มุ่งความพยายามให้พื้นที่การรบแตกหักอยู่บริเวณแนวชายแดน

๔. พัฒนาขีดความสามารถและดำเนินมาตรการด้านการข่าวอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง

๕. การพัฒนา และปรับปรุงระบบการสนับสนุนการรบ และการเสริมสร้างการช่วยรบ ตลอดจนการระดมสรรพกำลังให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

๖. บริหารจัดการกระทรวงกลาโหมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๗. เสริมสร้างและพัฒนากำลังพลในกระทรวงกลาโหมและครอบครัวให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ และระเบียบวินัย รวมทั้งมีสวัสดิการที่ดี เพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจของกำลังพลทุกระดับ(กระทรวงกลาโหม, ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ, ๒๕๔๖ : ๖๕)

สรุปนโยบายด้านความมั่นคงของไทยต่อกัมพูชา

นโยบายด้านความมั่นคงของไทยตั้งแต่ยุคสงครามเย็นได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานั้นๆและมีการปรับปรุงแก้ไขให้สัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาโดยในช่วงยุคสงครามเย็นซึ่งเป็นห้วงของความขัดแย้งทางด้านลัทธิอุดมการณ์ระหว่างค่ายโลกเสรีที่มีสหรัฐเป็นผู้นำกับค่ายคอมมิวนิสต์ที่มีโซเวียตและจีนเป็นผู้นำส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้าทางทหารขึ้นทั่วไป ดังนั้นการรวมกลุ่มของประเทศต่างๆ จึงดำเนินไปเพื่อความร่วมมือทางทหารเช่นกลุ่มนาโต(NATO) กลุ่มวอร์ซอ(WARSAW) หรือกลุ่มซีโต(SEATO) สำหรับประเทศไทยซึ่งเลือกอยู่ในฝ่ายค่ายโลกเสรีก็ได้ทุ่มเทพลังอำนาจของชาติในการต่อต้านและขัดขวางการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ โดยใช้นโยบายดึงสหรัฐฯและประเทศตะวันตกเข้ามาสร้างดุลย์ถ่วงกับค่ายคอมมิวนิสต์ และต่อมาไทยยังได้ดำเนินนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการถ่วงดุลย์ระหว่างจีนกับโซเวียตอีกด้วย ห้วงพ.ศ.๒๕๑๘ – ๒๕๓๑ ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงที่รัฐบาลยังไม่มีเสถียรภาพมากนัก แต่ห้วงดังกล่าวมีการกำหนดนโยบายที่สำคัญและ

มีผลทางด้านความมั่นคงของประเทศไทยในเวลาต่อมา โดยรัฐบาลที่บริหารประเทศในห้วงนี้เริ่มตั้งแต่รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยจัดตั้งรัฐบาลเมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๘ ได้มีการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีความอ่อนตัวเป็นอย่างมาก และนโยบายที่มีความสำคัญและมีผลด้านความมั่นคงอย่างมากคือ การเริ่มเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะกับประเทศจีน และให้มีการถอนทหารต่างชาติ (หมายถึงอเมริกา) ออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา ๑ ปี รัฐบาลจะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและสนับสนุนความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนในทุกวิถีทาง อีกทั้งพยายามในการหาช่องทางเพื่อให้มีการติดต่อในทางสร้างสรรค์กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามเหนือ รัฐบาลประสงค์จะสร้างพื้นฐานการพึ่งตนเองให้มากที่สุดและโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการทหาร ในด้านกัมพูชารัฐบาลได้ดำเนินการในทางลับประการหนึ่งคือ การให้ที่พักพิงกลุ่มอดีตทหารและประชาชนสมัยรัฐบาลนายพลลอน นอล ที่หลบหนีการกวาดล้างของฝ่ายเขมรแดงหลายแห่งตามแนวชายแดนไทย/กัมพูชา โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้พยายามกลับไปต่อสู้กับเขมรแดงอีกครั้งแต่ก็ทำไม่ได้มากนัก โดยในขณะนั้นประเทศไทยได้รับผลกระทบมีการเผชิญหน้ากับประเทศกัมพูชาที่มีเขมรแดงเป็นรัฐบาล โดยเขมรแดงร่วมกับกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเข้าโจมตีหน่วยทหารและหมู่บ้านประชาชนตามแนวชายแดนบ่อยครั้ง เขมรแดงได้สร้างผลกระทบด้านความมั่นคงและถือเป็น “ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย”

รัฐบาลต่อมา คงใช้นโยบายที่คล้ายคลึงกันในการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงต่อกัมพูชา ในห้วงเวลาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลอีก ๓ รัฐบาลภายในระยะเวลา ๓ ปี ได้แก่รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในปีพ.ศ.๒๕๑๙ ต่อด้วยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ในช่วงปลายปีเดียวกันและต่อด้วย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในปี พ.ศ.๒๕๒๐ ซึ่งในภาพรวมแล้วนโยบายของแต่ละรัฐบาลไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้งก็ตาม และในห้วงปลายปี พ.ศ.๒๕๒๑ ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาคที่สำคัญคือ เมื่ออิทธิพลของโซเวียตได้เริ่มแผ่ขยายเข้ามามากขึ้นในภูมิภาค

ช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๒ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านความมั่นคงของไทยเป็นอย่างมากกล่าวคือ ภัยคุกคามจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีความรุนแรงอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ขณะที่สถานการณ์ในประเทศกัมพูชาก็เกิดเหตุการณ์สำคัญคือการบุกเข้ายึดกัมพูชาที่ปกครองโดยรัฐบาลเขมรแดงเมื่อ ๑ ม.ค.๒๕๒๒ ของเวียดนาม และเวียดนามได้ใช้นโยบายการรวมสหพันธอินโดจีนเป็นหนึ่งเดียวทำให้ไทยกำหนดว่า “เวียดนาม คือ ภัยคุกคามของประเทศไทย” พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งได้ดำเนินนโยบายครั้งสำคัญเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกัมพูชา โดยตกลงทำสัญญาลับกับจีนว่าจะร่วมมือกับจีนต่อต้านการรุกรานของเวียดนาม

ซึ่งจีนได้ให้ข้อแลกเปลี่ยนในการเลิกให้การสนับสนุนการดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ผลของการดำเนินนโยบายในครั้งนั้นมีผลให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต้องยุติการดำเนินการลงในที่สุด หลังจากนั้นไทยได้ดำเนินนโยบายให้การสนับสนุนการต่อสู้ของเขมรสามฝ่ายอย่างเต็มที่ทั้งการผ่านการสนับสนุนยุทธโศภรณ์ในการสู้รบทางทหาร และการสนับสนุนการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างประเทศในนามกลุ่มอาเซียน การดำเนินนโยบายในช่วงนี้ใช้เวลาค่อนข้างยาวนาน และไม่สามารถชี้ผลแพ้ชนะได้ชัดเจน จนกระทั่งสถานการณ์ของโลกเดินทางมาถึงจุดเปลี่ยนแปลง ครั้งสำคัญ คือ การสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อโซเวียตประสบปัญหาภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนส่งผลให้ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟต้องประกาศนโยบายเปเรสตรอยก้า และกลาสนอด โดยโซเวียตหันมาให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ยุติการสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ประเทศบรูไนลง ซึ่งผลของนโยบายดังกล่าวทำให้เวียดนามประกาศนโยบายโดเมอีย โดยหันมาให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตน จนมีผลทำให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาในปี พ.ศ.๒๕๓๑ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของปัญหาภายในกัมพูชา จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการตามขบวนการสันติภาพในกัมพูชา และจัดการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ.๒๕๓๖ จนมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาขึ้น ประเทศไทยได้ปรับการดำเนินนโยบายต่อกัมพูชาให้สอดคล้องกับการดำเนินการของสหประชาชาติด้วยเช่นกัน โดยยุติการสนับสนุนกลุ่มต่อต้านเขมรสามฝ่ายและให้การยอมรับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของกัมพูชา แต่ในทางปฏิบัติกองทัพไทยต้องใช้เวลาระยะหนึ่งจึงยุติการสนับสนุนได้โดยสิ้นเชิง เนื่องจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันมานานในช่วงของการต่อสู้กับเวียดนาม ดังเห็นได้จากการถูกเปิดเผยและจับกุมคลังอาวุธที่บ้านวังแซ้ม อ.เมือง จ. จันทบุรี กองทัพไทยยังคงมีกำลังบางส่วนปฏิบัติการในลักษณะปกปิด เพื่อการแจ้งเตือนภัยทางยุทธศาสตร์และการเตรียมการสงครามนอกแบบตั้งแต่ยามปกติ เพราะสถานการณ์ในกัมพูชาภายหลังการเลือกตั้งก็มิได้สงบลงอย่างแท้จริง แต่กองทัพไทยก็ไม่สามารถให้การสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารต่อเขมรแดงอีก

ภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็นสหรัฐฯ ได้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจที่ทรงพลังที่สุดเพียงประเทศเดียวในโลกและต่อมาสหรัฐฯ ได้ประกาศนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) โดยให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ ได้แก่ เรื่องสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และสิ่งแวดล้อม ภัยคุกคามด้วยการใช้กำลังขนาดใหญ่เริ่มหมดไป ปัญหาด้านความมั่นคงมีมิติที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา รวมถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำหรับประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาได้กลับมาพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นมาโดยลำดับ กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับสุดท้ายในปี พ.ศ.๒๕๔๒ โดยในช่วงของรัฐบาล

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นในหลายด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร มีการร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนต่อกันเป็นจำนวนมาก และไทยในฐานะประเทศที่มีศักยภาพที่สูงกว่าก็ได้ให้ความช่วยเหลือต่อกัมพูชาทั้งในรู้แบบของการให้เปล่า และให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ แต่อย่างไรก็ตามไทยและกัมพูชาก็ยังคงมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นระยะเช่นการเกิดเหตุการณ์เผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญเมื่อ ๒๕ ม.ค.๔๖ ทำให้สถานทูตและทรัพย์สินของคนไทยในกัมพูชาเสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลกัมพูชาจะออกมาขอโทษ และชดเชยค่าเสียหายให้ไทยในเวลาต่อมา แต่ก็ไม่มีใครรู้ว่าสาเหตุที่แน่ชัดนั้นเกิดจากอะไร เหตุการณ์ความขัดแย้งต่อมาคือกรณีพิพาทประเพณีปราสาทเขาพระวิหารที่บานปลายถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้าปะทะกันในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ทำให้เกิดความสูญเสียแก่ทั้งสองฝ่าย และยังคงเป็นประเด็นความขัดแย้งที่ยังหาทางออกไม่ได้เพราะต่างฝ่ายต่างมีมุมมองและเหตุผลที่แตกต่างกัน จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชานั้นมีความสลับซับซ้อนมากทั้งจากเหตุผลที่มองเห็นเข้าใจได้ และจากเหตุผลที่มองไม่เห็นยากที่จะเข้าใจ การดำเนินนโยบายใดๆต่อกัมพูชา จึงต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจในหลายมิติ อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงของไทยในทิศทางด้านกัมพูชาในปัจจุบัน คงเป็นไปในลักษณะของความร่วมมือด้วยมิตรภาพที่ดีต่อกันเพื่อสร้างความมั่นคงและความเจริญร่วมกันต่อไป นโยบายคงมุ่งไปที่ความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในทุกมิติ

อาเซียนกับความมั่นคงในภูมิภาค

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน เป็นองค์กรทางภูมิรัฐศาสตร์และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน ลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า อาเซียนมีพื้นที่ราว ๔,๔๓๕,๕๗๐ ตารางกิโลเมตร มีประชากรราว ๕๕๐ ล้านคน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จีดีพีของประเทศสมาชิกรวมกันคิดเป็นมูลค่าราว ๑.๘ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ] คิดเป็นลำดับที่ ๕ ของโลกเรียงตามจีดีพี มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางการ

อาเซียนมีจุดเริ่มต้นจากสมาคมอาสา ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ โดย ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ แต่ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อไทยเสียดินแดนปราสาทพระวิหารให้กัมพูชา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้มีการลงนามใน ปฏิญญากรุงเทพ อาเซียนได้ถือกำเนิดขึ้นโดยมีรัฐสมาชิกเริ่มต้น ๕ ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือในการเพิ่มอัตรา

การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม วัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค และเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ หลังจาก พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา อาเซียนมีรัฐสมาชิกเพิ่มขึ้นจนมี ๑๐ ประเทศในปัจจุบัน กฎบัตรอาเซียนได้มีการลงนามเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งทำให้อาเซียนมีสถานะคล้ายกับสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น เขตการค้าเสรีอาเซียนได้เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และกำลังก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งจะประกอบด้วยสามด้าน คือ ประชาคมอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

๑. กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน เป็นร่างสนธิสัญญาที่ทำร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรของสมาคม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้

แม้อาเซียนจะมีได้มีสนธิสัญญาหรือกฎบัตรมาตั้งแต่ต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปอาเซียนก็ได้พัฒนาความร่วมมือโดยอาศัยฐานในทางกฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น การที่สมาชิกอาเซียนได้จัดทำสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia ๑๙๗๔ หรือ TAC) ซึ่งก็เป็นการนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมแล้วมาเน้นย้ำระหว่างรัฐในภูมิภาค เช่น หลักการเคารพอำนาจอธิปไตยของรัฐ หลักการไม่แทรกแซงกิจการอันเป็นการภายในของแต่ละรัฐ ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติอยู่แล้ว เป็นต้น และอาเซียนก็ได้อาศัยหลักในสนธิสัญญาดังกล่าวมาเป็นหลักการที่อาเซียนยึดถือ และเป็นข้อแม้ในการต่อรองกับรัฐที่ไม่ใช่สมาชิกให้ลงนามเป็นภาคีก่อนจะได้รับให้เข้าร่วมประชุมกับอาเซียนนั่นเอง ข้อพิจารณาสำคัญคือสนธิสัญญาดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องหรือทำขึ้นกับอาเซียนโดยตรง และอาเซียนก็มิได้มีความสามารถในการทำสนธิสัญญาโดยตนเอง เพียงแต่รัฐที่อยู่ในบริเวณเอเชียอาคเนย์ได้เข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาคและอาศัยอาเซียนเป็นเครื่องมือในการดำเนินความร่วมมือ และพันธกรณีหรือหน้าที่ตามสนธิสัญญานั้นย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินความร่วมมือภายใต้กรอบอาเซียนโดยปริยาย นอกจากนี้อาเซียนยังได้เป็นเวทีที่ทำให้เกิดสนธิสัญญาในเรื่องอื่นๆ เช่น การทำให้ภูมิภาคปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์ หรือล่าสุดในด้านการต่อต้านการก่อการร้าย ตลอดจนความตกลงเรื่องเศรษฐกิจและความร่วมมือเฉพาะด้าน เช่น ด้านการส่งเสริมสวัสดิการสังคม การศึกษา การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ สิ่งแวดล้อม การจัดการภัยพิบัติ ฯลฯ ซึ่งล้วนอาศัยอาเซียน

เป็นกลไกสำคัญทั้งสิ้น ดังนั้น แม้ในทางรูปแบบแล้วจะไม่ถือว่าอาเซียนได้ตั้งอยู่บนฐานกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ในทางเนื้อหากฎหมายระหว่างประเทศและความตกลงเหล่านี้ก็จะได้มีอิทธิพลต่อการดำเนินการของอาเซียนในช่วงเวลาที่ผ่านมา

เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ ในการประชุม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ บรรดาผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน ๒๐๒๐” (ASEAN Vision ๒๐๒๐) โดยกำหนดเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ (พ.ศ. ๒๕๖๓) อาเซียนจะมีรูปแบบความร่วมมือที่พัฒนาใกล้ชิดมากขึ้นยิ่งกว่าเดิม ต่อมาในการประชุมผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ ๙ ในเดือนตุลาคม ๒๕๔๖ ที่บาหลี ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เพื่อให้เกิดประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐) โดยจะประกอบด้วย ๓ เสาหลัก (pillars) ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community-ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC)

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๗ ได้มีการประชุมผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๑๐ ณ กรุงเวียงจันทน์ และบรรดาผู้นำอาเซียนได้ประกาศแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Programme) ซึ่งได้สนับสนุนการจัดทำกฎบัตรอาเซียนเพื่อรองรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ และในเดือนธันวาคม ๒๕๔๘ ได้มีการประชุมผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๑๑ ณ กรุงบาหลี โดยบรรดาผู้นำได้ร่วมกันประกาศ หลักการสำคัญในการจัดทำกฎบัตรอาเซียนและได้มอบหมายให้ “คณะผู้ทรงคุณวุฒิ” (Eminent Persons Group) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการต่างประเทศจากแต่ละประเทศสมาชิก เป็นผู้จัดทำข้อเสนอแนะเบื้องต้นและลักษณะทั่วไปของกฎบัตรอาเซียน ซึ่งคณะผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้ประชุมหารือร่วมกับภาคส่วนต่างๆ จนสามารถสรุปข้อเสนอแนะเบื้องต้นในการจัดทำกฎบัตรในรูปแบบ “รายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องกฎบัตรอาเซียน” ในเดือนธันวาคม ๒๕๔๘ ล่าสุดเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๐ ในการประชุมผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๑๒ ณ กรุงเซบู บรรดาผู้นำได้ร่วมกันประกาศ รับรองรายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกฎบัตรอาเซียนและได้มอบหมายให้ “คณะทำงานระดับสูง” หรือ High Level Task Force ซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่มีความเชี่ยวชาญจากแต่ละประเทศสมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบจัดทำร่างกฎบัตรอาเซียนและเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยให้อาศัยหลักการสำคัญที่บรรดาผู้นำได้ร่วมกันประกาศไว้ ณ กรุงบาหลี และกรุงเซบู รวมถึงให้พิจารณาจากข้อเสนอแนะจากรายงานของคณะผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จ เพื่อสามารถนำร่างกฎบัตรไปพิจารณาในการประชุมผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๑๓ ณ ประเทศสิงคโปร์ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๐ ต่อไป และในวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ จัดขึ้นที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียน ในกรุงจาการ์ตาประเทศอินโดนีเซีย ได้ประกาศใช้ กฎบัตรอาเซียนอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้การดำเนินงานของอาเซียน เป็นไปภายใต้กฎหมายเดียวกันและปูทางไปสู่การสร้างตลาดเดียวในภูมิภาคภายใน ๑ ปี

๑.๑ สารสำคัญของกฎบัตรอาเซียน

ตามกฎบัตรนี้ อาเซียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล หลักการ ของกฎบัตรนี้ อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น การไม่แทรกแซงกิจการภายใน การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี สิ่งที่น่าหนักใจคือ การรวมศูนย์กับความสัมพันธ์กับภายนอก จึงทำให้กฎบัตรนี้เป็นเสาหลักของการสร้างประชาคมอาเซียนและต่อยอดถึงข้อผูกมัดทางกฎหมายของข้อตกลงอาเซียนต่างๆ วัตถุประสงค์ ของกฎบัตรเป็นการประมวลบรรทัดฐาน (Norm) และค่านิยม (Value) ของอาเซียนที่สรุปได้ดังนี้

ภาพรวมของประชาคมอาเซียน การรักษาและเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ การเพิ่มความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง

ด้านเศรษฐกิจ สร้างตลาดและฐานการผลิตเดียวและความสามารถในการแข่งขันสูง การรวมตัวทางเศรษฐกิจที่มีการเคลื่อนย้ายเสรีของสินค้า/บริการ การลงทุนและแรงงาน การเคลื่อนย้ายทุนเสรียิ่งขึ้น

ด้านความมั่นคงของมนุษย์ บรรเทาความยากจน และลดช่องว่างการพัฒนา ส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีพ

ด้านสังคม ส่งเสริมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สร้างสังคมที่ปลอดภัย มั่นคงจากยาเสพติด เพิ่มพูนความกินดีอยู่ดีของประชาชนอาเซียน ผ่านโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนาคน สวัสดิการ และความยุติธรรม

ด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่คุ้มครองสภาพแวดล้อม ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนโดยเคารพความหลากหลายและอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม

ด้านการเมืองความมั่นคง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เสริมสร้างประชาธิปไตย เพิ่มพูนธรรมาภิบาลและหลักนิติธรรม ตอบสนองต่อสิ่งท้าทายความมั่นคง เช่น การก่อการร้าย

แม้อาเซียนจะมีได้มีสนธิสัญญาหรือกฎบัตรมาตั้งแต่ต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป อาเซียนก็ได้พัฒนาความร่วมมือโดยอาศัยฐานในทางกฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น การที่สมาชิกอาเซียนได้จัดทำสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia ๑๙๗๖ หรือ TAC) ซึ่งก็เป็นการนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมแล้วมานำมาใช้ระหว่างรัฐในภูมิภาค เช่น หลักการเคารพอำนาจอธิปไตยของรัฐ หลักการไม่แทรกแซงกิจการอันเป็นการภายในของแต่ละรัฐ ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติอยู่แล้ว เป็นต้น และอาเซียนก็ได้อาศัยหลักในสนธิสัญญาดังกล่าวมาเป็นหลักการที่อาเซียนยึดถือ และเป็นข้อแม้ในการต่อรองกับรัฐที่ไม่ใช่สมาชิกให้ลงนามเป็นภาคีก่อนจะได้รับให้เข้าร่วมประชุมกับอาเซียนนั่นเอง ข้อพิจารณาสำคัญคือสนธิสัญญาดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องหรือทำขึ้นกับอาเซียนโดยตรง และอาเซียนก็มิได้มีความสามารถในการทำสนธิสัญญาโดยตนเอง เพียงแต่รัฐที่อยู่ในบริเวณเอเชียอาคเนย์ได้เข้าเป็นภาคีสถิตินสัญญาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาคและอาศัยอาเซียนเป็นเครื่องมือในการดำเนินความร่วมมือ และพันธกรณีหรือหน้าที่ตามสนธิสัญญานั้นย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำเนินความร่วมมือภายใต้กรอบอาเซียนโดยปริยาย นอกจากนี้อาเซียนยังได้เป็นเวทีที่ทำให้เกิดสนธิสัญญาในเรื่องอื่นๆ เช่น การทำให้ภูมิภาคปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์ หรือล่าสุดในด้านการต่อต้านการก่อการร้าย ตลอดจนความตกลงเรื่องเศรษฐกิจและความร่วมมือเฉพาะด้าน เช่น ด้านการส่งเสริมสวัสดิการสังคม การศึกษา การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ สิ่งแวดล้อม การจัดการภัยพิบัติ ฯลฯ ซึ่งล้วนอาศัยอาเซียนเป็นกลไกสำคัญทั้งสิ้น ดังนั้น แม้ในทางรูปแบบแล้วจะไม่ถือว่าอาเซียนได้ตั้งอยู่บนฐานกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ในทางเนื้อหากฎหมายระหว่างประเทศและความตกลงเหล่านี้ก็จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของอาเซียนในช่วงเวลาที่ผ่านมา

๑.๒ วัตถุประสงค์จากสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีการสรุปแนวทางของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้จำนวนหกข้อดังนี้

๑. ให้ความเคารพแก่เอกราช อำนาจอธิปไตย ความเท่าเทียม บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ของชาติสมาชิกทั้งหมด
๒. รัฐสมาชิกแต่ละรัฐมีสิทธิที่จะปลอดจากการแทรกแซงจากภายนอก การรุกรานดินแดนและการบังคับขู่เข็ญ
๓. จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐสมาชิกอื่น ๆ
๔. ขอมอบในความแตกต่างระหว่างกัน หรือแก้ปัญหาระหว่างกันอย่างสันติ
๕. ประณามหรือไม่ยอมรับการคุกคามหรือการใช้กำลัง
๖. ให้ความร่วมมือระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาคในระดับกระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักหน่วยงานหนึ่งในความร่วมมือด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-security Community : APSC) ซึ่งมีกรอบความร่วมมือสำคัญ ๒ กรอบ คือ ๑) ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting : ADMM) โดยมีกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และ ๒) ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) ซึ่งมีกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

๒.๑. การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน(ASEAN Defence Ministers' Meeting : ADMM)

กระทรวงกลาโหมมีบทบาทสำคัญในเสาหลักด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) อย่างต่อเนื่องผ่านกลไกที่เป็นรูปธรรม โดยผ่านการเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ADMM) ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี อันจะสามารถเป็นกลไกหนึ่งที่จะเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกลาโหมอาเซียนให้แข็งแกร่งเพื่อพร้อมก้าวสู่การเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งหน่วยงานในกระทรวงกลาโหมที่ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการประชุมในกรอบ ADMM คือ สำนักนโยบายและแผนกลาโหม

๒.๑.๑ ความเป็นมาของการประชุม ADMM และ ADMM – Plus

๒.๑.๑.๑ การประชุม ADMM

การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting : ADMM) ถูกจัดขึ้นเป็นครั้งแรก ระหว่างวันที่ ๘ – ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๕ โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมฯ ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหรือผู้แทน ของประเทศสมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ และเลขาธิการอาเซียนและ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค ผ่านกลไกการหารือและความร่วมมือด้านความมั่นคงที่มีความโปร่งใสและเปิดเผย ให้คำแนะนำและเสนอแนวทางต่อเวทีการหารือและความร่วมมือที่มีอยู่ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงภายในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศอื่น ๆ รวมทั้งสนับสนุนความไว้วางใจระหว่างกันและสร้างความเชื่อมั่น โดยการสร้างความโปร่งใสและเปิดเผย

๒.๑.๑.๒ การประชุม ADMM – Plus

การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting- Plus : ADMM-Plus) เป็นผลมา

จากแนวความคิดว่าด้วยการแสวงหาความร่วมมือจากกลาโหมของประเทศนอกภูมิภาค ซึ่งมีการกล่าวถึงในการประชุม ADMM ครั้งที่ ๒ ในการประชุม ADMM ครั้งที่ ๓ ที่ประชุมฯ ได้รับรองเอกสารแนวความคิดว่าด้วยหลักเกณฑ์สำหรับสมาชิกภาพการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (Concept Paper on Principles for Membership of ADMM-plus ๓ ประการ คือ ๑) ประเทศที่จะเข้ามาเป็นประเทศคู่เจรจาดำเนินการจะต้องเป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน ๕ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย แคนดา จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ รัสเซีย และ สหรัฐฯ กับ ๑ กลุ่มประเทศ คือ สหภาพยุโรป ๒) ประเทศคู่เจรจาดำเนินการต้องมีระดับของการปฏิสัมพันธ์กับกลาโหมอาเซียนในระดับสูงและ ๓) ประเทศคู่เจรจาดำเนินการต้องเป็นประเทศที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถและพัฒนาศักยภาพของกลาโหมอาเซียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในการประชุม ADMM-Plus ครั้งที่ ๔ ที่ประชุมฯ ได้มีฉันทามติให้ความเห็นชอบต่อรูปแบบการประชุม ADMM-Plus + ๘ ซึ่งมีองค์ประกอบเป็นประเทศคู่เจรจาดำเนินการจำนวน ๘ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ รัสเซีย และสหรัฐฯ รวมทั้งเห็นชอบให้กระทรวงกลาโหมเวียดนามเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม ADMM-Plus ครั้งที่ ๑

กระทรวงกลาโหมเวียดนามและกระทรวงกลาโหมสิงคโปร์ได้ร่วมร่างเอกสาร เพื่อการหารือว่าด้วยทิศทาง ความคาดหวัง และ ความเป็นไปได้ของความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมภายใต้กรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (Discussion Paper on Potential Prospect, and Direction of Practical Cooperation Within the Framework of the ADMM-plus) สำหรับใช้เป็นแนวทางในการหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุม ADMM-plus ครั้งที่ ๑ ซึ่งเอกสารฯ ดังกล่าวได้กำหนดแนวทางความร่วมมือไว้ ๕ ด้าน คือ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief : HADR) ความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (Peacekeeping Operations) การแพทย์ทางทหาร (Military Medicine) และการต่อต้านการก่อการร้าย (Counter- Terrorism)

๒.๑.๒ กลไกการประชุม ADMM และ ADMM-plus

การประชุมในกรอบการประชุม ADMM และ ADMM-plus ประกอบด้วย กลไกหลักที่สำคัญ คือ ๑) การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมอาเซียน (ASEAN-Defence-Senior-Officials' Meeting : ADSOM) และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมอาเซียนกับเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Senior Officials' Meeting- :

ADSOM-Plus) เป็นการประชุมในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (ปลัดกระทรวงกลาโหมหรือเทียบเท่า) ซึ่งมีหน้าที่หลักในการเตรียมการสำหรับการประชุม ADMM และ ADMM-plus และโดยทั่วไปจะพิจารณาความเหมาะสมของหัวข้อการหารือ รวมทั้งพิจารณาแก้ไขร่างเอกสารต่าง ๆ ที่จะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศสมาชิกอาเซียน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศคู่เจรจารับรองในที่ประชุม ADMM และ ADMM-plus และ ๒) การประชุมคณะทำงานเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมอาเซียน (ADSOM Working Group : ADSOM-plus WG) เป็นการประชุมในระดับคณะทำงาน (ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหมหรือผู้แทน) ซึ่งมีหน้าที่หลักในการเตรียมการด้านสารัตถะและด้านธุรการสำหรับการประชุม ADSOM และ ADSOM-plus รวมทั้งการประชุม ADMM และ ADMM-plus โดยที่ประชุมฯ จะร่วมกันกำหนดหัวข้อการหารือ รวมทั้งเตรียมการด้านเอกสารที่เกี่ยวกับการประชุมฯ และด้านธุรการอื่นๆ

การประชุม ADMM ครั้งที่ ๕ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ณ กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย ซึ่งที่ประชุมฯ ได้ให้การรับรองแผนปฏิบัติงาน ๓ ปี ในกรอบการประชุม ADMM ระหว่างปี ๕๔ – ๕๖ (ADMM Three –Year Work Programme ๒๐๑๑ – ๒๐๑๓) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศสมาชิกอาเซียน ได้ร่วมลงนามในปฏิญญาร่วมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนว่าด้วยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศของอาเซียนในประชาคมโลก เพื่อเผชิญกับความท้าทายรูปแบบใหม่ (Joint Declaration of the ASEAN Defence Ministers on Strengthening Defence Cooperation of ASEAN in the Global Community to Face New Challenges)

๒.๒ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF)

๒.๒.๑ ความเป็นมาของการประชุม ARF

ARF เป็นเวทีและกลไกที่อาเซียนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศสำคัญนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีผลประโยชน์ในพื้นที่ที่เป็นขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของ ARF (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียเหนือ และกลุ่มหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก) เพื่อส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในพื้นที่ดังกล่าวในการนี้อาเซียนมอง ARF เป็นส่วนสำคัญของยุทธศาสตร์อาเซียน ที่จะคงไว้ซึ่งบทบาทนำของอาเซียนในการขับเคลื่อนกระบวนการความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค อีกทั้งเป็นเสาหลักอันหนึ่งในโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคซึ่งการประชุมระดับรัฐมนตรี ARF ครั้งแรกได้จัดขึ้น ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๗

ปัจจุบัน ARF มีประเทศเข้าร่วม ๒๖ ประเทศกับ ๑ กลุ่มประเทศ ประกอบด้วย ประเทศสมาชิกอาเซียน ๑๐ ประเทศ ประเทศคู่เจรจาของอาเซียน (Dialogue Partners) ๕ ประเทศ กับอีก ๑ กลุ่มประเทศได้แก่ สหรัฐฯ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รัสเซีย อินเดีย และสหภาพยุโรป กลุ่มประเทศผู้สังเกตการณ์พิเศษของอาเซียน (Special Observer) ๑ ประเทศ ได้แก่ ปาปัวนิวกินี และประเทศอื่นในภูมิภาค ๖ ประเทศ ได้แก่ มองโกเลีย เกาหลีเหนือ ปากีสถาน ดิมอร์-เลสเต บังกลาเทศ และศรีลังกา

๒.๒.๒ กลไกการประชุม ARF

รัฐมนตรีต่างประเทศและเจ้าหน้าที่อาวุโส ARF พบปะกันปีละ ๑ ครั้ง โดยรัฐมนตรีต่างประเทศ (ARF Ministerial Meeting) จะพบกันในช่วงประมาณเดือนกรกฎาคมและเจ้าหน้าที่อาวุโส (ARF Senior Officials' Meeting) จะพบกันในเดือนพฤษภาคมเพื่อพิจารณาข้อเสนอของที่ประชุมระดับเจ้าหน้าที่และหารือถึงแนวทางการพัฒนาความร่วมมือใน ARF ประธานที่ประชุมจะออกแถลงการณ์ (Chairman's Statement) เพื่อสะท้อนผลการหารือ อีกทั้งยังมีแถลงการณ์แยกในเรื่องอื่นๆ ด้วย ประเทศที่เข้าร่วมใน ARF ได้พยายามที่จะให้ฝ่ายทหารมีความเกี่ยวข้องมากขึ้นในกระบวนการ ARF ซึ่งปัจจุบัน ฝ่ายทหารมีส่วนร่วมใน ARF ใน ๒ ระดับ ดังนี้

๒.๒.๒.๑ การประชุมเจ้าหน้าที่ระดับนโยบายด้านความมั่นคงของ ARF (ARF Security Policy Conference : ASPC) เป็นการประชุมระดับสูงของฝ่ายทหาร (รัฐมนตรีช่วยหรือระดับเทียบเท่าปลัดกระทรวงฯ) เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสระหว่างกองทัพของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยลดโอกาสของการใช้กำลังหรือมาตรการทางทหารระหว่างกัน โดยการประชุม ASPC ครั้งที่ ๑ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๔ – ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ณ กรุงปักกิ่ง

๒.๒.๒.๒ การประชุมเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของ ARF (ARF Defence Officials' Dialogue : ARF DoD) เป็นการประชุมระดับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร เพื่อหารือรายละเอียดความร่วมมือของฝ่ายทหารในกรอบ ARF ทั้งนี้การประชุม DoD ยังจัดขึ้นในช่วงการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสและการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ และก่อนการประชุม ASPC เพื่อช่วยในการเตรียมการประชุม ดังกล่าว

๒.๒.๓ บทบาทของไทยใน ARF

ไทยสนับสนุนให้ ARF มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดความตึงเครียดในภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาค ในการนี้ไทยมองว่า ARF และกลไกใหม่ๆ เช่น การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting – Plus :

ADMM-Plus) เกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดย ARF พิจารณานโยบายความมั่นคงในภาพรวม ส่วน ADMM-Plus พิจารณาโครงการความร่วมมือที่ฝ่ายกลาโหมสามารถมีส่วนร่วมได้สูง เช่น การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และความมั่นคงทางทะเล เป็นต้น

ในส่วนของการร่วมมือในสาขาต่างๆ นั้น ไทยมีบทบาทส่งเสริมความร่วมมือในสาขาต่าง ๆ ดังนี้

๒.๒.๓.๑ ไทยและเกาหลีใต้เป็นประธานร่วมการประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญของ ARF ด้านการรักษาสันติภาพระหว่างวันที่ ๑๐-๑๑ มีนาคม ๒๕๕๓ ณ กรุงเทพฯ โดยมีสาระสำคัญของการประชุม คือ ๑) มุ่งสร้างทิศทางร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ๒) แสวงหาความร่วมมือกับสมาชิกอื่นๆ ของ ARF ในเรื่องดังกล่าว และ ๓) สร้างเครือข่ายระหว่างบุคลากร และศูนย์รักษาสันติภาพในภูมิภาค

๒.๒.๓.๒ ไทยและสหรัฐฯ เป็นประธานร่วมการประชุม ARF ด้านการบรรเทาภัยพิบัติ (ARF Inter-Sessional Meeting on Disaster Relief : ARF ISM on DR) ครั้งที่ ๑๐ ระหว่างวันที่ ๒-๓ กันยายน ๒๕๕๓ ณ กรุงเทพฯ

ซึ่งต่อมาที่ประชุม ARF (Inter-Sessional Support Group (ISG) on CBM and PD ที่เมืองบาห์ลี เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๓ ได้สนับสนุนข้อเสนอของไทยและสหรัฐฯ ที่เสนอต่อ ARF ISM on DR ที่ให้มี ๑) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กร/ศูนย์ฝึกอบรมเรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค โดยมี Asian Disaster Preparedness Centre (ADPC) ในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางประสานงานเรื่องนี้ และ ๒) ควรจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติเพื่อสนับสนุนการทำงานของ ARF Unit นอกจากนี้ที่ประชุมรับทราบข้อเสนอของไทยที่จะให้พัฒนาสนามบินอู่ตะเภา เพื่อสนับสนุนเรื่องการเคลื่อนที่เร็ว (Rapid Deployment) ในกรณีภัยพิบัติในภูมิภาค โดยจะประสานงานกับศูนย์ ASEAN Humanitarian Assistance (AHA) ณ กรุงจาการ์ตา และ United Nation World Food Programme Humanitarian Depot ที่เมืองซูบัง มาเลเซีย

๒.๒.๓.๓ ที่ประชุมรัฐมนตรี ARF ครั้งที่ ๑๗ ณ กรุงฮานอย เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓ มีมติให้ไทยและติมอร์-เลสเต เป็นประธานร่วมในการจัดการประชุม ARF Experts and Eminent Persons (EEPs) ครั้งที่ ๕ ซึ่งได้มีขึ้นระหว่างวันที่ ๒๗-๒๘ มกราคม ๒๕๕๔ ณ กรุงดิลี ติมอร์-เลสเต เพื่อพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายด้านการทูตเชิงป้องกันจากมุมมองของ Trsck ๑.๕ และข้อเสนอในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของ ARF ในการนี้พลเอกบุญสร้าง เนียมประดิษฐ์อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิไทยของ ARF ได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในครั้งนี้

๒.๒.๓.๔ ไทยได้เข้าร่วมการประชุม ARF Inter- Sessional Meeting on Maritime Security (ARF ISM on MS) ครั้งที่ ๑๔-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ โดยได้แจ้งในที่ประชุมไทยจะจัดการประชุม SSEAN Maritime Forum (AMF) ครั้งที่ ๒ ในช่วงเดือนสิงหาคม ๒๕๕๔ ซึ่งจะเป็นการต่อยอดจากการประชุม AMF ครั้งที่ ๑ ณ เมืองสุรabaya อินโดนีเซีย โดยไทยได้จัดการประชุมดังกล่าวแล้ว ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔ โดยได้ผลักดันประเด็นทางทะเลที่เป็นประโยชน์ต่อไทย ส่งเสริมบทบาทของไทย ในภูมิภาคในเรื่องความร่วมมือทางทะเล ทั้งนี้ที่ประชุมได้มีข้อเสนอแนะต่างๆ ในด้านความมั่นคง และความปลอดภัยของช่วงทางการติดต่อทางทะเล การพัฒนาความร่วมมือในภูมิภาคเกี่ยวกับ ประเด็นทางทะเลและการเพิ่มความตระหนักรู้ในเรื่องทะเล

๓. อาเซียนกับปัญหาไทย กัมพูชา

อาเซียนซึ่งหมายถึงระบบความร่วมมือในระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้พัฒนาไปในทางบวกหลายอย่างเช่น อาเซียน ขยายสมาชิกใหม่โดยการรับเวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า เข้าเป็นสมาชิกในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐ มีความพยายามผลักดันให้อาเซียนบรรลุ ชุมชนอาเซียน (ASEAN community) ในปี ๒๐๑๕ อาเซียนพยายามผลักดันให้เป็นประชาคมที่มี ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People center) อาเซียนเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จใน การผลักดันปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งทุกประเทศได้ให้การรับรองแล้ว แม้หลายประเทศที่ เป็นสมาชิกอาเซียนจะมีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่กล่าวได้ว่าภาคประชาสังคมใน อาเซียนก็แสดงบทบาทของตน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอาเซียนด้วย แม้จะมีวิกฤต เศรษฐกิจรุนแรง ๒ ครั้งคือ วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งปี ๒๕๔๐ และอาเซียนยังเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจ สหรัฐที่เกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๕๐ แต่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนก็มองเห็น ได้แม้การฟื้นตัวนั้นอาจจะช้าหรือเร็วดตามโครงสร้างเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ถึง แม้ องค์ กร ความร่วมมือระดับภูมิภาคนี้จะก้าวเดินไปในทางบวก แต่ก็ปฏิเสธประเด็นความขัดแย้งและ วิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในแต่ละประเทศไม่ได้ สิ่งหนึ่งที่น่าตั้งข้อสังเกตคือ ปัญหาระหว่าง ไทยและกัมพูชา

จากประวัติศาสตร์อันยาวนาน กัมพูชากับไทยมีความขัดแย้งกันมาอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นความขัดแย้งพื้นฐานของประเทศที่มีพรมแดนติดกัน มี ประวัติศาสตร์แห่งความบาดหมางซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาและ ไทยมีความลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับมิติเศรษฐกิจการเมืองของทั้งสองประเทศอย่างมาก กล่าวคือ ใน ยุคของสงครามตัวแทน (proxy war) ในทศวรรษ ๑๙๗๐ ฝ่ายความมั่นคงของไทยเข้าไปเป็นส่วน หนึ่งของสงครามตัวแทนระหว่างเขมรแดง เขมรเสรี เวียดนาม และจีน ครั้นเมื่อสิ้นสุดของยุค สงครามตัวแทนและประเทศอินโดจีนก้าวเข้าสู่ยุคของการเปิดประเทศตั้งแต่กลางทศวรรษ ๑๙๘๐

กัมพูชาและไทยก็ยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่แต่ในมิติที่แตกต่างจากในอดีต และล่าสุดความขัดแย้งในกรณีปราสาทเขาพระวิหาร อาเซียนก็ได้เข้ามามีบทบาทและความพยายามให้สองฝ่ายตกลงแก้ปัญหาโดยการเจรจา กัน ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซียน แสดงความเห็นบนเว็บไซต์ของอาเซียนว่า “การที่อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมเพื่อแก้ปัญหาระหว่างไทยกับกัมพูชา ถือเป็นการพิสูจน์ว่า อาเซียนได้รับการไว้วางใจจากประชาคมโลก และถือเป็นพัฒนาการของความพยายามที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งระดับทวิภาคีของชาติสมาชิก ซึ่งเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน โดยจะเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย” (สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๔. สรุปอาเซียนกับความมั่นคงในภูมิภาค

ประชาคมอาเซียนมีบทบาทในการรักษาและเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง เสถียรภาพ การเพิ่มความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง อาเซียนพยายามสร้างระบบความร่วมมือในระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้พัฒนาไปในทางบวกหลายอย่างเช่น พยายามผลักดันให้เป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People center) ซึ่งอาเซียนเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จในการผลักดันปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งทุกประเทศได้ให้การรับรองแล้ว แม้หลายประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนจะมีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่กล่าวได้ว่าภาคประชาสังคมในอาเซียนก็แสดงบทบาทของตน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอาเซียนด้วย อาเซียนมีบทบาทในการคลี่คลายปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคตั้งแต่ยุคสงครามเย็นโดยเฉพาะในกัมพูชา สำหรับปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชา อาเซียนก็ได้แสดงบทบาทในการเข้าแก้ปัญหา แม้ว่าอาจไม่ได้ผลอย่างเป็นทางการมากนักแต่ก็ทำให้ปัญหาได้คลี่คลายลงในระดับภูมิภาค

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา

๑. อดีตและปัจจุบันของความสัมพันธ์ไทยกับเพื่อนบ้าน

ข้อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน ๑ ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เราจะเห็นลักษณะปัญหาพื้นฐานและพัฒนาการในสัมพันธภาพดังกล่าวของไทยได้อย่างน่าสนใจไม่น้อย กรณีที่เราอาจจะหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างได้ คือ การเผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๖ กรณีการ

แสดงท่าทีไม่พอใจของทางการลาวต่อภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะ” โดยผู้สร้างภาพยนตร์ไทย และไม่ต้องการให้มีการนำภาพยนตร์เรื่องนี้ออกฉาย และกรณีความสนใจ (หรือแม้กระทั่งเป็นความวิตกกังวล) ของคนไทยบางส่วนว่า เวียดนามกำลังจะ “แซงหน้า” เราไป กรณีสุดท้ายนี้แม้จะมีได้เป็นประเด็นปัญหาในความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม แต่ก็เป็นการแสดงถึง “พัฒนาการ” อย่างหนึ่ง ในความสัมพันธ์ของไทยกับเพื่อนบ้านชาตินี้

ประเทศที่เป็นเพื่อนบ้านกันทั้ง ๔ ประเทศมีประสบการณ์ในอดีตที่ยังมีผลกระทบสำคัญต่อความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเพื่อนบ้านมาจนทุกวันนี้ สงคราม การรุกราน การแทรกแซง การครอบงำ ตลอดจนการยึดและผนวกดินแดน โดยมีลาวและกัมพูชาเป็นชาติที่ได้รับเคราะห์กรรมจากปฏิบัติการในลักษณะต่างๆ เหล่านี้มากที่สุด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านทั้งสี่เต็มไปด้วยความขมขื่นหวาดระแวง และความขัดแย้งแข่งขันมาโดยตลอด ลาวและกัมพูชามีประสบการณ์ของการถูกรุกราน แทรกแซง และ “กลืนกิน” ดินแดนโดยไทยและเวียดนาม ในขณะที่ไทยและเวียดนามก็มีประสบการณ์ของสงครามและการแข่งขันทางอำนาจ โดยเฉพาะเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลเหนือเพื่อนบ้านที่อ่อนแอกว่าทั้งสอง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อสงครามเย็นขยายตัวมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยและเพื่อนบ้านทั้งสามก็ถูกดึงเข้าไปในความขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์ของมหาอำนาจที่มีส่วนอย่างสำคัญในการตอกย้ำประสบการณ์ของอดีต โดยเฉพาะความขมขื่นหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจกันที่มีมาแต่เดิมได้กลายมาเป็นการเผชิญหน้ากันโดยตรง

เมื่อสงครามเย็นยุติลง โดยเฉพาะเมื่อมีความตกลงในปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา เมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๙๑ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเพื่อนบ้านทั้งสามได้คลี่คลายไปในทิศทางของการสร้างความเข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้น ไทยและเวียดนามสามารถตกลงทำความเข้าใจกันได้หลายเรื่อง รวมทั้งปัญหาชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทย ทำให้ความบาดหมางในอดีตแม้จะยังมีได้หมดไปโดยสิ้นเชิง แต่ก็คลี่คลายไปมากแล้ว บรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศยุคหลังสงครามเย็น ตลอดจนพัฒนาการของภูมิภาคนิยมที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในภูมิภาคภายในกรอบอาเซียน ก็มีส่วนอย่างมากในการเกื้อหนุนสัมพันธภาพที่มุ่งไปในแนวทางการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือดังกล่าว ความขัดแย้งแข่งขันระหว่างไทยและเวียดนามในอดีตได้พัฒนามาเป็นการแข่งขันด้านการค้าและกีฬาเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้เป็นพัฒนาการที่ถือได้ว่า เป็นนิมิตหมายที่ดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างชาติต่างๆ โดยทั่วไปนั่นเอง

กระนั้นก็ตาม มรดกของความขัดแย้งในอดีตก็ยังมีได้หมดความสำคัญลงไป โดยเฉพาะในกรณีของไทยกับเพื่อนบ้านอีก ๒ ชาติ คือ ลาวและกัมพูชา ที่มีได้มีปัญหาที่เป็นกรณีพิพาทรุนแรงใดๆ ในปัจจุบัน แต่ความสัมพันธ์ก็ควรจะอยู่ในสภาพปรองดองและอ่อนไหวอย่างยิ่ง

จึงควรจะได้รับ ความสนใจในแง่ของการพิจารณาบททวนว่า ต้นตอของปัญหาเป็นอย่างไร และควร จะได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้นได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะพัฒนา หรือยกระดับให้ใกล้เคียงกับกรณีความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามได้อย่างไร ในที่นี้เราจะศึกษากรณี ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเท่านั้น

๒. ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลากหลาย ตั้งแต่ภูมิ หลังและประสบการณ์จากอดีต สภาพการเมืองภายในของแต่ละประเทศ ไปจนถึงบรรยากาศของ การเมืองระหว่างประเทศทั้งในภูมิภาคและใน โลก ความเกี่ยวข้องหรือนำหนักความสัมพันธ์ของ ปัจจัยบางประการอาจจะผันแปร ไปตามสถานการณ์หรือยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ตัวอย่างที่ค่อนข้าง ชัดเจนก็คือ เมื่อปลอดจากความขัดแย้งของมหาอำนาจในสงครามเย็น บรรยากาศระหว่างประเทศ ก็เปลี่ยนไปในทางเสริมสร้างมากกว่าจะเป็นอุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง แต่ ก็มีปัจจัยบางอย่างที่มักจะเปลี่ยนแปลงยากแม้เวลาจะเปลี่ยนไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทัศนคติและ ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อกัน อันเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังหรือหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลา ยาวนาน ตัวอย่างเช่น ชาวกัมพูชาจะได้รับรู้เรื่องราวในตำนานหรือนิทานพื้นบ้านที่สะท้อน ประสบการณ์อันขมขื่นของกัมพูชาต่อไทยมาแต่วัยเด็ก หรือในบางคราวก็มีการนำเรื่องราวเช่นนั้น กลับมาสร้างเป็นภาพยนตร์ เป็นต้น

เราต้องเข้าใจภาพรวมของปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เพื่อเข้าใจสถานภาพของความสัมพันธ์ ณ ช่วงเวลาใดก็ตาม อย่างไรก็ดี ในที่นี้ความสนใจหลักจะมุ่งไปที่ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่ยังคง มีน้ำหนักความสำคัญอย่างมากแม้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแง่ที่เป็นต้นตอสำคัญของท่าทีและ ความเข้าใจของเพื่อนบ้านทั้งสองที่มีต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นความหวาดระแวง ไม่ไว้ใจ หรือแม้กระทั่ง ไม่เป็นมิตร ประสบการณ์ของกัมพูชาจะเป็นความขมขื่นที่เกิดจากการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ก่อนที่จะตกไปเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๘๖๓ การถูกรุกรานโดยตรงหลายต่อหลาย ครั้ง รวมทั้งการรุกราน (ทั้งระเบิด) โดยสหรัฐอเมริกาในระหว่างสงครามอินโดจีน และโดย เวียดนามในช่วงปลาย ค.ศ. ๑๙๗๑ ตลอดจนการสูญเสียดินแดนให้แก่ไทยและเวียดนาม เป็นความ ขมขื่นที่คงยากจะเลือนหายไปจากความทรงจำของชาวกัมพูชา

ประสบการณ์เหล่านี้เมื่อประกอบกับการรับรู้เกี่ยวกับอดีตที่เคยยิ่งใหญ่ ก็ได้หล่อ หลอมความรู้สึกชาตินิยมรุนแรง ซึ่งแสดงออกมาในช่วงสมัยต่างๆ โดยผู้นำกัมพูชายุคใหม่ใน หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การเน้นที่ความยิ่งใหญ่ในอดีต โดยผู้นำตั้งแต่สมเด็จพระนโรดมสีหนุ นายพลลอนนอล ไปจนถึงนายพอลพต ต่างก็มีสำนึกและจินตภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของชาติตน นอกจากนั้น ประสบการณ์เกี่ยวกับการถูกรุกรานและแทรกแซง ก็ทำให้ผู้นำกัมพูชาแสดงท่าทีที่ สะท้อนความปรารถนาที่จะเป็นตัวของตัวเองอย่างยิ่ง เช่น ในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของสมเด็จพระ

พระบรมมหาราชวังและนโยบายอยู่โดดเดี่ยวแบบตัดขาดจากโลกภายนอกของเขมรแดง ความรู้สึกเช่นเดียวกันนี้ยังได้แสดงออกในลักษณะของความอ่อนไหวเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องบูรณาทางดินแดน ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงปัญหาพรมแดนต่างๆ โดยเฉพาะกับไทยและเวียดนาม ตลอดจนความหวาดระแวงหรือแม้กระทั่งความเกลียดชังต่างชาติ

ในส่วนของไทยนั้น จากการที่เคยปกครองหรืออย่างน้อยเคย “อุปถัมภ์” ราชสำนักกัมพูชาทำให้ท่าทีของผู้นำหรือชนชั้นนำไทยบางคนในปัจจุบัน แม้จะไม่แสดงออกมาตรงๆ ก็ดูจะสะท้อนความต้องการมีอิทธิพลเหนือหรือความรู้สึกว่าตนเหนือกว่าเพื่อนบ้านชาตินี้ ท่าทีเช่นนี้จะเห็นได้ในช่วงที่เกิดจลาจลเผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ ผู้นำไทยไม่เพียงแต่แสดงท่าทีแข็งกร้าว อันเป็นเรื่องปกติในกรณีเช่นนี้ หากแต่เตรียมการที่จะจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการนำกำลังทหารเข้าไปในกรุงพนมเปญด้วย จนกระทั่งเหตุความขัดแย้งล่าสุดบริเวณแนวชายแดนเขาพระวิหาร ถึงขั้นใช้กำลังทหารต่อกันถึงบ่งบอกถึงท่าทีนี้เช่นกัน

ท่าทีและความรู้สึกของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันเหล่านี้ยังคงมีอยู่แม้เวลาจะผ่านไป ท่าทีที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนคือ ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจของฝ่ายกัมพูชาที่มีต่อไทย ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการพยายามเข้าไปมีอิทธิพลของไทยในกัมพูชาไม่ว่าจะในลักษณะใด หรือการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรของกัมพูชา ซึ่งแน่นอนว่าเราไม่ควรจะขยายความเรื่องนี้จนเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในยุคสมัยที่ต้องมีความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้นเช่นในปัจจุบัน ดังเช่นที่ นายกรัฐมนตรีสุนเซนเอง ก็ได้กล่าวไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๘ ว่า ถึงเวลาแล้วที่จะ “dig a hole and bury the past” แต่ก็กลับปรากฏว่าในเหตุการณ์ความรุนแรงเผาสถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๖ เขาเองมีส่วนอย่างสำคัญในการทำให้สถานการณ์ลุกลามถึงระดับนั้น (ธีระ นุชเปียม, ๒๕๔๘)

๓. กรณีเผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ

การบุกเผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๖ นับเป็นเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงในแง่ของความรุนแรง แต่สิ่งที่คาดหมายได้อย่างหนึ่ง คือ ความอ่อนไหวของชาวกัมพูชาในประเด็นเกี่ยวกับเชื้อชาติ ดินแดน และสิ่งที่เป็สัญลักษณ์สำคัญของชาติ เช่น นครวัด (สัญลักษณ์นี้ปรากฏในธงชาตีกัมพูชามาทุกยุคทุกสมัยรวมทั้งในช่วงที่เขมรแดงปกครองประเทศ)

กรณีที่กระตุ้นความรู้สึกอ่อนไหวของชาวกัมพูชาจนกระทั่งกลายเป็นความรุนแรงในครั้งนี้ก็ คือ ข่าวลือที่แพร่กระจายมานานนับเดือนแล้ว ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์โดยหนังสือพิมพ์ Rasamei Angkor ซึ่งอยู่ข้างรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๖ ข่าวลือดังกล่าวเกี่ยวกับการให้สัมภาษณ์ของดาราสาวไทย สุวนันท์ คงยิ่ง (ชาวกัมพูชา รู้จักเธอในนาม “ผกายพุดกั” หรือ “ดาว

พระศุภร์” อันเป็นชื่อละครโทรทัศน์ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ดาราสาวผู้นี้) ว่าเธอจะยอมรับเชิญให้มาแสดงที่ประเทศกัมพูชาที่ต่อเมื่อวันครีตกกลับมาเป็นของไทย นอกจากนั้น ตามข่าวลือซึ่งมีการนำมาตีพิมพ์เผยแพร่โดยหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว เธอยังแสดงการดูหมิ่นชาวกัมพูชาด้วยการกล่าวว่า หากเธอได้เกิดใหม่ เธออยากจะเป็นสุนัขมากกว่าจะเป็นชาวกัมพูชา และเป็นที่ประจักษ์ชัดในเวลาต่อมาว่า นักการเมืองกัมพูชามีส่วนสำคัญในการสร้างกระแสต่อต้านไทยครั้งนี้ ไม่เพียงแต่หนังสือพิมพ์ Rasamei Angkor จะใกล้ชิดกับฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น แต่นายกรัฐมนตรีสุนเซนเอง ก็ได้ออกมาให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๖ เรียกดาราสาวไทยว่า “ดาวโจร” (Thief Star) แทน “ดาวพระศุภร์” (Morning Star) โดยเห็นว่า เธอมีค่าน้อยกว่า “ใบหญ้า” ที่นครวัดเสียอีก พร้อมกันนั้น ผู้นำกัมพูชายังเรียกร้องให้โทรทัศน์ในกัมพูชาลดหรือยุติการนำเอาภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ไทยออกเผยแพร่ โดยเฉพาะที่มีดาราสาวผู้นี้เป็นผู้แสดง แม้ว่าดาราสาว สุวนันท์ คงยิ่ง จะได้ออกมาแถลงปฏิเสธว่าไม่เคยให้สัมภาษณ์เช่นนั้น แต่ก็ดูจะไม่มีผลใดๆ ต่อสถานการณ์ ในวันเกิดเหตุ เจ้าหน้าที่กัมพูชาดูเหมือนได้ใส่ใจระงับเหตุอย่างจริงจัง จึงทำให้กลายเป็นความรุนแรงอย่างคาดไม่ถึงดังกล่าว เป็นไปได้ว่า นักการเมืองกัมพูชา โดยเฉพาะที่เป็นฝ่ายรัฐบาลเองดังกล่าว ที่น่าจะอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนี้ ก็คงคาดไม่ถึงว่า ระดับความรุนแรงจะลุกลามขึ้นไปถึงระดับนั้น (นอกจากการบุกเผาสถานเอกอัครราชทูตไทยแล้ว ยังมีบริษัทและกิจการของไทย รวมทั้งของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ถูกบุกทำลายด้วย)

มูลเหตุจูงใจสำคัญของนายกรัฐมนตรีสุนเซนและพรรค CPP ของเขาในการสร้างกระแสที่นำไปสู่ความรุนแรงครั้งนี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในกัมพูชาที่กำลังจะมีการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๖ ฝ่ายรัฐจะต้องการที่จะหันเหความสนใจของประชาชนกัมพูชาไปจากปัญหาพรมแดนกับเวียดนามที่กลายเป็นประเด็นขัดแย้งขึ้นมาในขณะนั้น รวมทั้งต้องการแสดงถึงการมีคุณสมบัติในเรื่องชาตินิยม (นักการเมืองและพรรคการเมืองกัมพูชาจะมีความจำเป็นต้องแสดงให้เห็นคุณสมบัติประการนี้ตลอดมา) และส่งสัญญาณถึงรัฐบาลไทยเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนทั้งทางบกและทางทะเลที่กำลังเป็นประเด็นอยู่ในขณะนั้นเช่นเดียวกัน นอกจากนั้น ก็ยังเป็นได้ด้วยว่า เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของรัฐบาลกัมพูชาในการทางจัดการกับฝ่ายค้านและผู้ต่อต้านรัฐบาล

สิ่งที่เราจะต้องยอมรับก็คือ ความรู้สึกต่อต้านไทยในเหตุการณ์ครั้งนั้น มิใช่เพียงการแสดงความรู้สึกชาตินิยมโดยปกติ หากแต่เป็นการปะทุของความรู้สึกอ่อนไหวเกี่ยวกับศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติ ในปัจจุบันความแตกต่างด้านระดับการพัฒนาที่มีผลในแง่ของการตกย้ำความเหลื่อมล้ำทางอำนาจในอดีตที่ก่อให้เกิดการรุกราน แทรกแซง และครอบงำดังกล่าวแล้ว ดังนั้น เมื่อประกอบกับท่าทีของคนไทยที่ชอบดูถูกเพื่อนบ้านที่ตนเห็นว่าด้อยกว่า (ดังจะเห็นได้จากการนำเอาเพื่อนบ้านมาสร้างเรื่องราวขบขัน เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะ”) ย่อมเป็นธรรมดา

อยู่เองที่เพื่อนบ้านไทย ไม่ว่าจะเป็นชาวกัมพูชาหรือลาว ที่จะรู้สึกถูกเหยียดหยามเป็นความโกรธแค้นขมขื่น ประเด็นความรู้สึกนี้เป็นปัจจัยพิจารณาที่ไทยควรตระหนักในการดำเนินนโยบายด้านต่างๆ(เหตุจลาจลในพนมเปญ พ.ศ. ๒๕๔๖”. ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๔. ข้อพิพาทไทย-กัมพูชาจากกรณีปราสาทพระวิหารและเขตแดน

เป็นเหตุการณ์ที่เริ่มต้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ เมื่อกรณีพิพาทพรมแดนพื้นที่ปราสาทพระวิหาร หลังจากนั้น ก็ได้มีการปะทะระหว่างกำลังทหารทั้งสองฝ่ายหลายครั้ง พร้อมกับการอ้างสิทธิ์ของแต่ละฝ่ายเหนือดินแดนพิพาทดังกล่าว พื้นฐานของปัญหาเกิดจากการที่ไทยและกัมพูชายึดถือแนวเส้นเขตแดนต่างกัน โดยไทยยึดถือเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาคือตามสันปันน้ำจริงในภูมิประเทศ ซึ่งจะกั้นตัวปราสาทพระวิหารไว้ในเขตไทย ในขณะที่กัมพูชายึดถือเส้นเขตแดนตามแผนที่คณะกรรมการปักปันเขตแดน มาตราส่วน ๑:๒๐๐,๐๐๐ โดยแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ เขียนแนวเส้นเขตแดนโดยกันปราสาทพระวิหารไว้ในฝั่งกัมพูชา จึงเป็นสาเหตุให้ไทยและกัมพูชาเกิดข้อพิพาทต่อกัน จนสุดท้ายต้องนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิพากษาให้ไทยต้องยกอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชาในปี พ.ศ.๒๕๐๕ นอกจากนี้ ในปัจจุบันพื้นที่พิพาทที่ทั้งสองฝ่ายอ้างอธิปไตยจำนวน ๔.๖ ตร.กม. นั้นมีปัญหาการประท้วง การรื้อกล้าดินแดน และการคัดแปลงสภาพภูมิประเทศ โดยสันปันน้ำในภูมิประเทศถูกทำลาย โดยกัมพูชามีการสร้างถนนและการเข้ามาตั้งบ้านเรือนในบริเวณพื้นที่พิพาทเพื่อพยายามแสดงกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าว จนกระทั่งเกิดการปะทะกันด้วยกำลังทหารของทั้งสองประเทศสร้างความสูญเสียแก่ทั้งสองฝ่ายเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๕๔ ซึ่งการแก้ปัญหาหลังการปะทะด้วยการเจรจาโดยฝ่ายไทยพยายามให้เป็นการเจรจาแบบทวิภาคี ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาต้องการให้มีชาติอื่นเข้าร่วมด้วย ปัจจุบันปัญหานี้อยู่ระหว่างการเจรจาในกรอบของคณะกรรมการจัดการเขตแดนร่วมไทย – กัมพูชา หรือ JBC โดยมีกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบ

๔.๑ การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

กัมพูชาได้ยื่นขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหาร เป็นมรดกโลกในที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งที่ ๓๑ ที่เมืองไครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่าง ๒๓ มิ.ย. – ๒ ก.ค.๕๐ โดยใช้แผนผังซึ่งแสดงที่ตั้งองค์ปราสาทและพื้นที่เขตอนุรักษณ์ฯ บางส่วนล้ำเข้ามาในดินแดนไทย ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้เลื่อนการพิจารณาขึ้นทะเบียนของกัมพูชาออกไป และให้ไทยและกัมพูชาร่วมมือกันเพื่อจัดทำแผนอนุรักษณ์และบริหารจัดการบริเวณปราสาทพระวิหารโดยใกล้ชิด

เมื่อเดือน มิ.ย.๕๑ ฝ่ายกัมพูชาได้มอบแผนที่แสดงขอบเขตรอบตัวปราสาทพระวิหารให้ฝ่ายไทยพิจารณา โดยแผนที่ดังกล่าวบริเวณช่องบันไดหักมีส่วนล้ำเข้ามาในแนวเขตตามมติ ครม.ปี ๒๕๐๕ ของไทย แต่ต่อมาฝ่ายกัมพูชาได้ยื่นแผนที่ให้ฝ่ายไทยเป็นฉบับที่ ๒ โดยในครั้งนี้พบว่าไม่มีขอบเขตใด ๆ ที่รุกล้ำหรือทับซ้อนเข้ามาในแนวเขตตามมติ ครม.ปี ๒๕๐๕ ของไทย ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจึงได้จัดทำร่างแถลงการณ์ร่วมฯ ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก พร้อมทั้งแนบแผนที่ดังกล่าวด้วย ซึ่ง ครม.ได้มีมติเมื่อ ๑๗ มิ.ย.๕๑ เห็นชอบร่างแถลงการณ์ร่วมฯ ดังกล่าวต่อมา ศาลปกครองกลางได้มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว เมื่อ ๒๗ มิ.ย.๕๑ ห้ามมิให้ดำเนินการใด ๆ ที่เป็นการอ้างหรือใช้ประโยชน์จากมติ ครม.เมื่อ ๑๗ มิ.ย.๕๑ จนกว่าคดีจะถึงที่สุดหรือศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ในที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งที่ ๓๒ ที่เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา ระหว่าง ๒ – ๘ ก.ค.๕๑ ที่ประชุมมีมติให้ขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก โดยขอให้กัมพูชาโดยความร่วมมือกับยูเนสโก จัดประชุมคณะกรรมการประสานงานระหว่างประเทศเพื่อการดูแลคุ้มครองและการพัฒนาปราสาทพระวิหาร ไม่ช้ากว่าเดือน ก.พ.๕๒ โดยเชิญไทยและผู้มีส่วนในระดับนานาชาติอื่น ๆ อีกไม่เกิน ๑๗ ชาติ รวมทั้งขอให้กัมพูชาส่งแผนที่กำหนดเขตกันชนภายในวันที่ ๑ ก.พ.๕๒

ในที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งที่ ๓๓ ที่เมืองเซวียา ประเทศสเปน ระหว่าง ๒๒ – ๓๐ มิ.ย.๕๒ ที่ประชุมได้รับทราบพัฒนาการที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปราสาทพระวิหารได้รับการขึ้นทะเบียนฯ และขอให้กัมพูชาส่งรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการฯ ภายในวันที่ ๑ ก.พ.๕๓ เพื่อใช้ในการพิจารณาในการประชุมสมัยหน้า ซึ่งในรายงานความคืบหน้าฯ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับแผนที่ชั่วคราว (Provisional Map) แสดงรายละเอียดของสมบัติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแผนที่แสดงการลากแนวขอบเขตกันชน (Buffer Zone) ลงในแผนที่ผังกราฟิก (Revise Graphic Plan : RGPP) ซึ่งแผนที่ดังกล่าวจัดทำโดยฝ่ายกัมพูชา

ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาวงเวียนปราสาทพระวิหารและพื้นที่ข้างเคียงอยู่ระหว่างเจรจาในกรอบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย – กัมพูชา โดยในขณะนี้อยู่ในระหว่างรอรัฐสภาให้ความเห็นชอบและรับรองผลการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย – กัมพูชา (JBC) จำนวน ๓ ฉบับ และการแก้ปัญหาอยู่ในระดับรัฐบาล และเมื่อ ๒๕ มิ.ย.๕๔ นาย สุวิทย์ คุณกิตติ หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายไทย ขอลอนตัวประเทศไทยในการเป็นประเทศภาคีสมาชิกขององค์การยูเนสโกเนื่องจากเห็นว่าการตัดสินใจของคณะกรรมการอาจกระทบต่อบูรณภาพของดินแดนการที่ประเทศสมาชิกจะกระทำการใดที่กระทบต่อบูรณภาพแห่งดินแดนต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายไทย และไทยเห็นว่าองค์การยูเนสโกต้องมีจุดมุ่งหมายที่ไม่ทำให้เกิดสงครามหรือข้อขัดแย้งซึ่งขัดกับมติการก่อตั้งองค์กร

๔.๒ กรณีจับตัวคนไทย

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๓ นายพนิช วิจิตเสรษฐ์ พร้อมกับพวกจำนวน ๖ คน ซึ่งบางส่วนเป็นสมาชิกเครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติ ประกอบด้วยนายวีระ สมความคิด, กิษ พลธรณ์ ชุสนะเสวี, ร้อยตรีแซมดิน เลิศบุศย์, นายตายแน่ มุ่งมาจน, นางนฤมล จิตระรัตน และ น.ส.ราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ ขณะลงพื้นที่ตรวจสอบที่ได้รับเรื่องร้องเรียนว่าทหารกัมพูชารุกล้ำเข้ามาในเขตไทย บริเวณอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ได้ข้ามแดนบริเวณหลักเขตแดนที่ ๔๖ บ้านภูมิโจกเจย (บ้านโซคชัย) ตำบลโอบะเจียน อำเภอโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย และถูกทหารรักษาชายแดนที่ ๕๐๓ ของกัมพูชาควบคุมตัวโดยศาลเขตพนมเปญได้ตั้งข้อหานายพนิช และพวกในข้อหาเดินทางข้ามพรมแดนโดยผิดกฎหมาย และรุกล้ำเขตทหาร ได้ถูกนำตัวไปขังไว้ในเรือนจำเปย์ซอร์

มีรายงานว่า นายพนิชฯ ได้รับมอบหมายจากนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ให้ไปทำความเข้าใจกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หลังจากที่มีการยืนยันว่าทหารกัมพูชาเข้ามาในดินแดนไทย แต่การกระทำดังกล่าวปราศจากการประสานความร่วมมือกับฝ่ายกัมพูชา จึงทำให้ถูกจับกุมในที่สุด ส่วนทางด้านประธานคณะกรรมการร่วมพิจารณาบันทึกการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา รัฐสภา ปฏิเสธว่าไม่ได้ส่งนายพนิชฯและคณะลงพื้นที่

เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ ศาลกัมพูชาให้ประกันตัวนายพนิช วิจิตเสรษฐ์ และนางนฤมล จิตระรัตน โดยยังคงอยู่ระหว่างสู้คดีในข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมายและเข้าไปในเขตทหารโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่วนคนไทยที่เหลือยังไม่ได้รับการประกันตัว เงื่อนไขการประกันตัว ได้แก่ ห้ามเดินทางออกนอกประเทศ วางเงินประกันคนละ ๑ ล้านบาท (๑๐,๐๐๐ บาท) และต้องไปรายงานตัวตามนัดเรียก ด้าน นายธานี ทองภักดี อธิบดีกรมสารสนเทศ ระบุว่า ศาลกัมพูชาไม่ได้ให้เหตุผลที่ยอมให้ประกันตัวทั้งสอง แต่เห็นว่า น่าจะเป็นเพราะปัญหาด้านสุขภาพ ที่ทั้งสองป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงและโรคไตรอยค้ำตามลำดับ ส่วนคนไทยที่เหลือ ๓ คนหาความยื่นอุทธรณ์แล้ว และเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ศาลกัมพูชาให้ประกันตัวคนไทยเพิ่มอีก ๔ คน เหลือเพียงวีระ สมความคิดเท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าวีระถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของกัมพูชา วันที่ ๒๑ มกราคม ศาลกัมพูชาได้พิจารณาคัดสินคดี ว่าคนไทยทั้ง ๕ คน ได้แก่ นายพนิช กิษพลธรณ์ ร.ต.แซมดินฯ, นายตายแน่ฯ และนางนฤมล มีความผิดฐานเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย โดยให้จำคุกคนละ ๕ เดือน แต่ให้ลดเหลือ ๔ เดือน และให้รอลงอาญาไว้ก่อน หลังจากการตัดสินดังกล่าวทำให้คนไทยทั้ง ๕ คนสามารถเดินทางกลับประเทศได้ทันที คงเหลือจำคุกอยู่ในกัมพูชาเพียง ๒ คน คือ น.ส.ราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ และนายวีระ สมความคิด โดยศาลกัมพูชาตัดสินจำคุก น.ส.ราตรีฯ ๖ ปีปรับ ๑ ล้าน นายวีระ สมความคิด ๘ ปีปรับ ๑ ล้าน ๘ แสนบาท และตัดสินจำคุก น.ส.ราตรีฯ ๖ ปีปรับ ๑ ล้าน

๒ แสนเรียล โดยไม่รอลงอาญา ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจจากคนไทยและกัมพูชาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างไทยและกัมพูชาอีกด้วย

๔.๓ การปะทะด้วยกำลังทหารระหว่างไทยกับกัมพูชา

นับจากสิ้นสุดสงครามเย็นสถานการณ์ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา นับว่าดีขึ้นมาโดยลำดับ โดยเฉพาะหลังจากนายพอล พต และตา ม็อก สองผู้นำเขมรแดงคนสุดท้ายเสียชีวิตลง ถือเป็นจุดสิ้นสุดขบวนการต่อต้านในกัมพูชาก่อปรกັນนโยบายความร่วมมือของทั้งสองรัฐบาล จนกัมพูชาสามารถเข้าเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนในที่สุด ทำให้ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น โดยลำดับทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย โดยมีกลไกความร่วมมือในการแก้ปัญหาในรูปคณะกรรมการชายแดนในหลายระดับทั้งระดับท้องถิ่น , ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ทำให้กองทัพไทยและกัมพูชาสามารถแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศด้วยการเจรจาอย่างสันติวิธีด้วยกลไกดังกล่าว

ต่อเมื่อประเด็นปัญหากรณีปราสาทพระวิหารถูกหยิบยกขึ้นมา ก่อปรกัปัญหาการเมืองภายในประเทศปะทุขึ้นมาในเวลาไล่เลี่ยกัน ปัญหาจึงถูกคู่กรณีทางการเมืองในประเทศไทยนำขึ้นมาใช้โจมตีรัฐบาลและยังลามไปพาดพิงถึงผู้นำกัมพูชาด้วย จนกระทั่งการเมืองในประเทศไทยถึงจุดเปลี่ยนคือเปลี่ยนชั่วคราว โดยจัดตั้งจากพรรคฝ่ายค้านเดิม ทำให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาแย่ลงไปอีก จนกระทั่งเกิดการปะทะกันด้วยกำลังทหารบริเวณแนวชายแดน เมื่อวันที่ ๓ เม.ย. ๕๒ ซึ่งลำดับเหตุการณ์ได้ดังนี้

มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ สภาทนายความของไทยมีมติประท้วงกัมพูชาในกรณีเสนอขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกแต่ลำพังและกล่าวหาว่ากัมพูชาสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จ ทั้งนี้ฝ่ายกองทัพได้แสดงท่าทีวิตกว่าอาจเกิดความรุนแรงในบริเวณชายแดนได้

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ พล.ท.วิบูลย์ศักดิ์ หนีพาล แม่ทัพภาคที่ ๒ ได้ประกาศพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๑ ครอบคลุมอำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะเคยเป็นพื้นที่ประกาศพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๔๗ ช่วงเหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๘ ต่อมาได้ยกเลิกไปในวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑

๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ประเทศกัมพูชาได้ปะทะกับประเทศไทย บริเวณแนวชายแดนใกล้กับปราสาทพระวิหาร นับเป็นการปะทะด้วยอาวุธเป็นครั้งแรกเหตุการณ์เริ่มตั้งแต่ช่วงเช้า และมีการปะทะกันรอบสองในวันเดียวกันซึ่งการปะทะกันรอบสอง กองทัพกัมพูชาได้ยิงจรวดอาร์พีจีเข้ามาในฝั่งไทย ส่งผลให้ทหารไทยเสียชีวิต ๒ นาย

๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับประเทศเพื่อประท้วงการแต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็น ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจ และที่ปรึกษาส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีประเทศกัมพูชา รวมถึงการปฏิเสธการส่งตัวให้ทางการราชอาณาจักรไทยในฐานะผู้ร้ายข้ามแดนโดยกระทรวงการต่างประเทศให้เหตุผลในแถลงการณ์ตอนหนึ่งว่า เนื่องจาก พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นผู้หลบหนีคดีอาญาตามหมายจับของศาล

นับจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาก็นับว่าตกต่ำลงมาก แต่ทั้งสองประเทศก็ยังคงจำกัดความขัดแย้งให้อยู่ในเรื่องทางการทูตและการเมืองระหว่างประเทศ โดยพยายามไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องเศรษฐกิจ การผ่านเข้าออกชายแดนยังคงทำได้ตามปกติยกเว้นบางพื้นที่และบางช่วงเวลาเท่านั้น จนกระทั่งอีกประมาณ ๒ ปีต่อมาได้เกิดการปะทะระหว่างทหารไทยและกัมพูชาขึ้นอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นับว่ามีความรุนแรงกว่าครั้งก่อนมาก เพราะมีการใช้อาวุธยิงสนับสนุนขนาดกลางและหนักยิงใส่กันเป็นจำนวนมาก มีการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมากทั้งทหารและพลเรือนทั้งของฝ่ายไทยและกัมพูชา ตามรายงานตัวเลขการสูญเสียของฝ่ายไทย ทหารไทยเสียชีวิต ๕ นาย , ทหารกัมพูชาเสียชีวิต ๖๔ นาย การปะทะต่อเนื่องเป็นเวลา ๓ วัน ตั้งแต่วันที่ ๔-๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๔

กระทรวงมหาดไทยของไทยประกาศ พื้นที่ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติ อันเนื่องมาจากกองกำลังจากนอกประเทศ เนื่องจากทหารกัมพูชายิงปืนใหญ่และจรวด BM-๒๑ มาตกยังโรงเรียนและเขตชุมชนของราษฎรไทย พร้อมจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยจังหวัดศรีสะเกษ ณ ที่ว่าการอำเภอกันทรลักษ์ ณ ส่วนรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศไทยได้ทำหนังสือชี้แจงถึงคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ได้ลงความเห็นปฏิเสธข้อเรียกร้องของสมเด็จฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา ที่ต้องการให้จัดประชุมฉุกเฉินประเทศสมาชิกคณะมนตรีฯ ๑๕ ชาติและส่งกำลังทหารเข้ามารักษาความสงบในพื้นที่พิพาท โดยระบุควรแก้ไขปัญหาตนเองในระดับภูมิภาค

ในเวลาต่อมาได้มีการปะทะกันอีกประปรายหลายครั้งเนื่องจากกำลังทั้งสองฝ่ายวางกำลังเผชิญหน้ากัน แต่ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิตจากทั้งสองฝ่าย โฆษกกองทัพบกไทย พ.อ. สรรเสริญ แก้วกำเนิด ระบุว่า ฝ่ายกัมพูชาเป็นผู้เริ่มโจมตีก่อน โดยใช้ปืนครกและอาร์พีจี ทำให้ฝ่ายไทยต้องทำการตอบโต้ อย่างไรก็ตามนายปาย สีพาน โฆษกคณะรัฐมนตรีกัมพูชาปฏิเสธว่ากัมพูชาเป็นฝ่ายเริ่มก่อน และกล่าวตรงกันข้าม กัมพูชาต้องการความช่วยเหลือจากนานาชาติเพื่อป้องกันมิให้มีการสู้รบเกิดขึ้นต่อไป ขณะที่ไทยกล่าวว่าปัญหาดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขในระดับทวิภาคี

ขณะที่การสู้รบที่บริเวณปราสาทพระวิหารยุติลงชั่วคราว ทั้งไทยและกัมพูชา ซึ่งอยู่ในภาวะการเผชิญหน้าได้มีการเสริมกำลังทหารมายังแนวชายแดนจำนวนมาก และการปะทะครั้งใหม่ก็ได้เกิดขึ้นอีกและได้ขยายไปยัง ปราสาทตาเมือนธม และปราสาทตาควาย ซึ่งต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนเช่นกัน โดยเหตุการณ์ปะทะเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ในช่วงเช้าได้เกิดการปะทะกันขึ้นบริเวณจังหวัดสุรินทร์ ด้านปราสาทตาควาย ต.บักได อ.พนมดงรัก เรื่อยมาจนถึงปราสาทตาเมือนธม ต.ตาเมียง อ.พนมดงรัก ทำให้ทหารไทยเสียชีวิต ๔ นายและบาดเจ็บอีก ๑๔ นาย มีการพบลูกกระสุนปืนใหญ่ฝ่ายทหารเขมรยิงเข้าตกมายังฝั่งไทยที่บริเวณฝายน้ำล้น บ้านสายโท ๑๒ ต.สายตะกู อ.บ้านกรวด จ.บุรีรัมย์ ๑ ลูก พร้อมได้ยินเสียงปืนดังตลอดเวลาจึงต้องทำการอพยพ ชาวบ้าน รวบรวม ๒,๕๐๐ คนออกจากพื้นที่ ด้านกัมพูชามีการอพยพประชาชนราว ๕,๐๐๐ คนในจังหวัดบันเตียเมียนเจย โดยย้ายออกไป ๓๐ กิโลเมตรจากเขตสู้รบ ทางกระทรวงต่างประเทศไทยส่งหนังสือประท้วงอย่างรุนแรงที่สุดผ่านเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยหลังจากเกิดเหตุการณ์การปะทะผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ได้ประกาศอำเภอบ้านกรวดเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติภาวะสงคราม พลเอก ทรงกิตติ จักกาบาตร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้แถลงตอนหนึ่งว่า ในเวลานี้ไม่จำเป็นต้องเจรจากับใครหากชาติไทยถูกรุกล้ำ หรือถูกภัยคุกคามประเทศ ก็พร้อมที่จะใช้กำลังตอบโต้จนถึงที่สุดและได้สั่งการเตรียมพร้อมยกระดับแผนป้องกันประเทศ การปะทะดำเนินไปจนถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๔ นับเวลาการสู้รบประมาณ ๑๐ วันทำให้มีผู้เสียชีวิตแล้วรวม ๑๗ คน แบ่งเป็นทหารกัมพูชา ๕ นาย ทหารไทย ๗ นาย และพลเรือนชาวไทยเสียชีวิต ๑ คน ส่วนจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บนั้น ชาวไทยได้รับบาดเจ็บทั้งสิ้น ๕๕ คน แบ่งเป็นทหาร ๕๐ นาย และทหารกัมพูชาได้รับบาดเจ็บ ๑๘ นายด้านโฆษกกองทัพภาคที่ ๒ พันเอก ประวิทย์ หุแก้ว ระบุว่า ทั้งสองฝ่ายได้ปะทะกันด้วยอาวุธปืนอัด โน้มติดตลอดคืน

ต่อมาประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพรรคเพื่อไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลกัมพูชา มาตั้งแต่สมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำให้สถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา กลับมาดีขึ้นดังเดิม กองทัพบกได้ส่งถอนกำลังที่ตรงตามแนวชายแดนตั้งแต่เหตุการณ์ปะทะกลับที่ตั้งปกติ (ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา, ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๕. สรุปความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลากหลาย ตั้งแต่ภูมิหลังและประสบการณ์จากอดีต สภาพการเมืองภายในของแต่ละประเทศ ไปจนถึงบรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศทั้งในภูมิภาคและในโลก ความเกี่ยวข้องหรือนำหนักความสัมพันธ์ของปัจจัยบางประการอาจจะผันแปรไปตามสถานการณ์หรือยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เมื่อปลอดจากความขัดแย้งของมหาอำนาจในสงครามเย็น บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาที่

เปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์มากกว่าจะเป็นอุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ก็ยังมีปัจจัยบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงยากแม้เวลาจะเปลี่ยนไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทัศนคติและความเข้าใจของประชาชนทั้งสองประเทศที่มีต่อกัน อันเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังหรือหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีความผันแปรได้ง่าย ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมตามที่กล่าวในข้างต้น และเมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมในปัจจุบันปัจจัยที่ส่งสัญญาณในทางบวกอาทิการเป็นชาติสมาชิกอาเซียน ความสัมพันธ์ที่ดีของผู้นำทั้งสองประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนที่สองชาติมีต่อกัน น่าจะทำให้ทั้งไทยและกัมพูชาหาทางออกในการแก้ปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนด้วยการใช้วิธีการสันติวิธีมากกว่าการใช้กำลัง ส่วนในระยะยาวหากทั้งสองประเทศมีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไทยและกัมพูชาต้องมุ่งมั่นสร้างความร่วมมือต่อกันให้มากยิ่งขึ้น ต้องมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันให้มากขึ้นเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันของประชาชนทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีอย่างยั่งยืนต่อไป